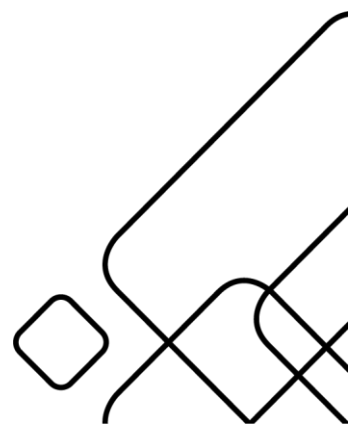

BEHEERSPLAN SINT-GUMMARIUSSTRAAT

BESCHERMD STADSGEZICHT: GEHEEL VAN STRAATGEVELS EN BEDAKING
2020-2044

Naam onroerend erfgoed	Geheel van straatgevels en aansluitende bedaking
Ligging onroerend erfgoed	Sint-Gummarusstraat 5-33; 2-32 Heilige Geeststraat 10
Beschermingsbesluit	2490
Beschermingsdatum	08/03/1993
ID: inventaris bouwkundig erfgoed	4615
Opdrachtgever	Stad Lier: Paradeplein 2 bus 1; 2500 Lier
Contactgegevens	info@stadlier.be
Uitvoering	Intergemeentelijke Onrorenderfgoeddienst IGEMO: Schoutetstraat 2, 2800 Mechelen
Projectnummer	30601100
Contactgegevens	erfgoed@igemo.be
Subsidiërende overheid	Agentschap Onroerend Erfgoed
Projectverantwoordelijke	Michael Van Craen

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	8
Aanleiding en doel van het beheersplan.....	8
1. Identificatie	9
1.1. Beschermingsbesluit.....	9
1.2. Geografische afbakening	9
1.3. Beschermd en vastgesteld bouwkundig erfgoed	10
1.3.1. Beschermd monumenten.....	10
1.3.2. Beschermd stadsgezichten.....	10
1.3.3. Vastgestelde bouwkundige relictten	10
1.4. Archeologie.....	11
1.4.1. Vastgestelde archeologische zone	11
1.4.2. Archeologienota's en meldingen	11
1.5. Participatie en communicatie met de eigenaars en bewoners	12
2. Historische nota	13
2.1. Algemene historische context	13
2.2. Historische context van de Sint-Gummarusstraat.....	17
2.2.1. Middeleeuwse Tiendenschuur en Blijk	17
2.2.2. De Bellestraat	20
2.2.3. Aanleg van de Sint-Gummarusstraat	20
2.3. Overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen.....	22
3. Inventaris van de huidige toestand	34
3.1. Herkennen van bouwonderdelen.....	35
3.2. Beschrijving en actuele toestand van de panden.....	37
3.2.1. Even zijde	37
3.2.2. Oneven zijde.....	45
3.3. Waarderingskaart	52
3.4. Gevelbepleistering.....	54
3.5. Hardstenen plinten.....	55
3.6. Kroonlijsten	56
3.7. Raamtypes.....	56
3.8. Deuren	58
3.9. IJzerwerk.....	60
3.10. Bedaking	63

4.	Beschrijving van de erfgoedwaarden.....	64
4.1.	Beschrijving van het beschermingsbesluit.....	64
4.2.	Historische waarde.....	64
4.2.1.	Algemeen.....	64
4.2.2.	Stadsontwikkeling en burgerwoningen.....	64
4.3.	Artistieke waarde.....	65
4.3.1.	Algemeen.....	65
4.3.2.	Neoclassicistische burgerwoningen.....	65
4.3.3.	Winkelpanden.....	65
5.	Visie en doelstellingen op het toekomstig beheer.....	66
5.1.	Visie.....	66
5.2.	Hoofddoelstellingen.....	66
5.2.1.	Hoofddoelstelling 1: Behoud, herstel en herwaardering van de individuele panden.....	66
5.2.2.	Hoofddoelstelling 2: Herwaarden van het stadsgezicht.....	67
5.3.	Nevendoelstellingen.....	68
5.3.1.	Nevendoelstelling 1: Inzetten op lokale mobiliteit.....	68
5.3.2.	Nevendoelstelling 2: Verbeteren en ontsluiten van het openbaar domein.....	68
5.3.3.	Nevendoelstelling 3: Behouden en versterken van de beeldkwaliteit.....	68
5.3.4.	Nevendoelstelling 4: Toepassen van energiebesparende maatregelen en duurzaamheid.....	69
6.	Beheersmaatregelen.....	71
6.1.	Daken.....	71
6.1.1.	Dakbedekking.....	71
6.1.2.	Dakaansluitingen.....	73
6.1.3.	Dakvlakvensters en dakkapellen.....	73
6.1.4.	Dakreiniging en ontmossing.....	73
6.2.	Gevels.....	74
6.2.1.	Herstel van voegen metselwerk.....	74
6.2.2.	Gevelbepoelstering herstellen of opnieuw aanbrengen.....	75
6.2.3.	Geveldecoratie.....	75
6.2.4.	Kleurgebruik gevels.....	76
6.2.5.	Gevelreiniging.....	76
6.3.	Hoofdgestel.....	77
6.3.1.	Kroonlijsten.....	77
6.3.2.	Decoratieve elementen.....	77
6.4.	Hemelwaterafvoer.....	77
6.5.	Schrijnwerk.....	78

6.5.1.	Ramen	78
6.5.2.	Kleurgebruik ramen.....	80
6.5.3.	Verbeteren van ramen	82
6.5.4.	Zonnewering, vensterluiken en rolluiken.....	82
6.5.5.	Deuren.....	82
6.5.6.	Onderhoud van ramen en deuren.....	83
6.6.	IJzerwerk.....	83
6.6.1.	Balustrades en vensterleuningen.....	83
6.6.2.	Voetschrapers	83
6.6.3.	Kelderroosters	83
6.6.4.	Onderhoud van ijzerwerk.....	84
6.6.5.	Kleurgebruik ijzerwerk	85
6.7.	Schoorstenen.....	85
6.8.	Openbaar domein.....	85
6.8.1.	Straatmeubilair.....	85
6.8.2.	Straatverlichting	85
6.9.	Energieprestaties.....	85
6.10.	Aandacht voor beeldversterkende panden	86
6.10.1.	Behoud beeldversterkende panden	86
6.10.2.	Richtlijnen voor kwalitatieve nieuwbouw ter vervanging van niet passende panden	86
6.10.3.	Beheersplan voor stedenbouwkundige dienst	86
6.11.	Overzicht van de werkzaamheden	87
7.	OPVOLGING en EVALUATIE.....	90
7.1.	Hoe ga ik als eigenaar met het beheersplan aan de slag?.....	90
7.2.	Stappenplan.....	90
7.3.	Fasering van de werken en individuele fiche	91
7.4.	Hoe begin ik aan de werken?	91
7.5.	Wanneer mag ik starten met de werken?	91
7.6.	Wat is het verschil tussen een omgevingsvergunning en een toelating?.....	91
7.7.	Wanneer moeten de werken uitgevoerd zijn?	92
7.8.	Wie kan een erfgoedpremie aanvragen?	92
7.9.	Hoe vraag ik een premie aan?	92
7.10.	Logboek en rapportering van de uitgevoerde werken	92
7.11.	Buurtconvenant	92
7.12.	Beheerscommissie.....	93
7.13.	Monumentenwacht.....	93

8. Extra toevoegingen..... 94

Aanleiding en doel van het beheersplan

Door enkele bewoners van de Sint-Gummarusstraat werd aan de stad gevraagd of het mogelijk was om de opmaak van beheersplannen voor de beschermde stadsgezichten te faciliteren. Daarom vroeg de stad Lier aan de intergemeentelijk onroerenderfgoeddienst IGEMO om hierin te ondersteunen. Hierop werd een voorstel gemaakt om voor drie verschillende stadsgezichten een beheersplan op te maken.

Het beheersplan zet voor de lange termijn enkele doelstellingen en concrete maatregelen uit die zorgen voor het beheer en de ontsluiting van het erfgoed in dit gebied. Hierdoor krijgen eigenaars, gebruikers en beheerders de mogelijkheid om de premiegerechtigde werkzaamheden op te nemen in het beheersplan en te participeren in het beheer, behoud en ontsluiting van het erfgoed in de stad Lier.

De stad Lier zal door de opmaak van een beheersplan de gebouwen het bewaren, beheren en ontsluiten van het erfgoed binnen de beschermde stadsgezichten voor lange termijn kunnen garanderen.

Er werd expliciet gekozen om participatief te werken en een buurtconvenant op te richten waarin eigenaars en bewoners zich kunnen verenigen om na te denken over het erfgoed, de uitgevoerde werken te bespreken en informatie uit te wisselen.

Het erfgoed van de stad wordt volop in handen genomen door de eigen inwoners. Zij eigenen zich het erfgoed toe en participeren in het beheer en de ontsluiting van dat erfgoed. Dit creëert een gevoel van identiteit bij de inwoners en een breed draagvlak voor erfgoed. De stad komt zo tegemoet aan de vraag van burgers voor meer participatie en inspraak.

Daarnaast vormt een beheercommissie een orgaan dat kan blijven bestaan na het afwerken van een beheersplan. Het is een instrument om alle belanghebbenden binnen een stadsgezicht op een structurele wijze samen te brengen rond de uitvoering van het beheersplan en is het een plaats waar onderlinge problemen duurzaam kunnen opgelost worden.

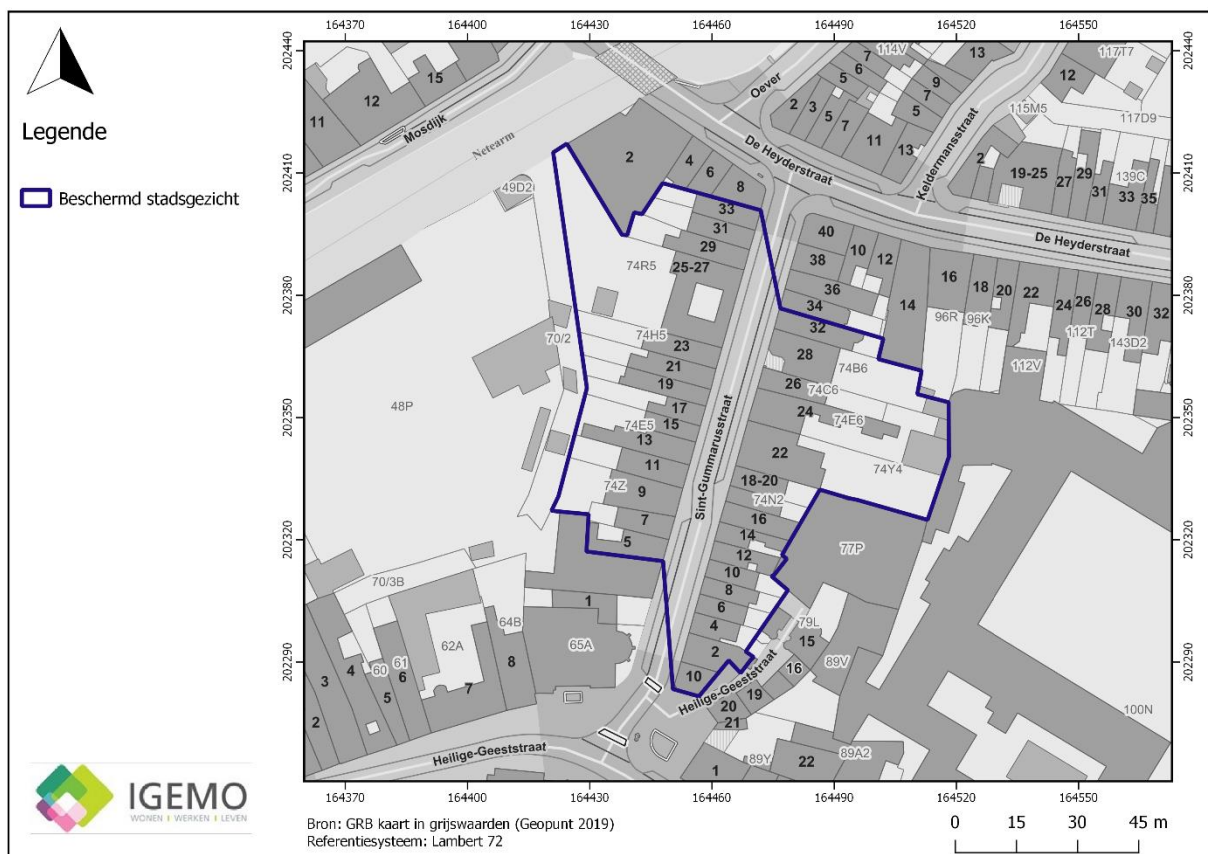
1. IDENTIFICATIE

1.1. Beschermingsbesluit

Benaming	Geheel van straatgevels en bedaking
Nummer en datum beschermingsbesluit	ID: 2490 – 8 maart 1993

Deze bescherming betreft de straatgevels en bedaking van de panden gelegen in de Sint-Gummarusstraat.

1.2. Geografische afbakening

1.3. Beschermd en vastgesteld bouwkundig erfgoed

1.3.1. Beschermde monumenten

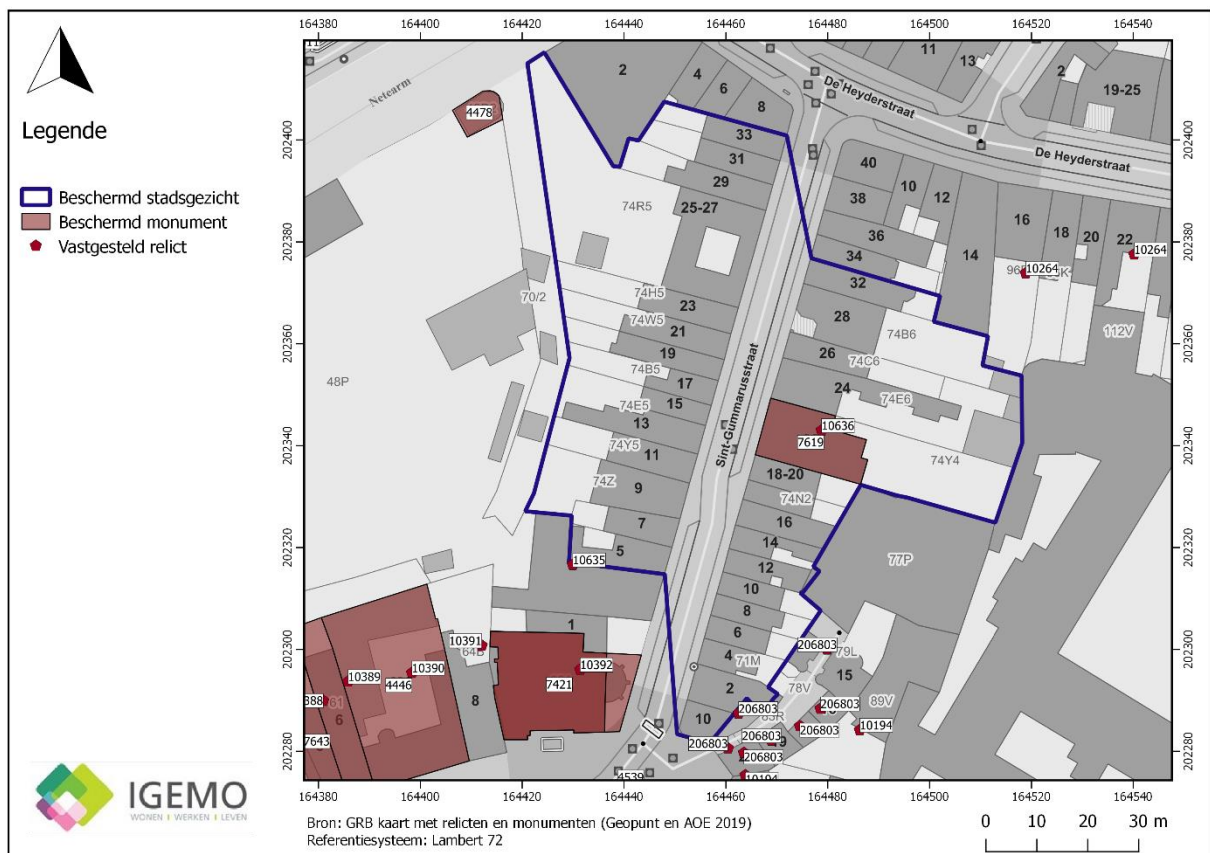
Binnen het beschermde stadsgezicht is het beschermde monument “Neoclassicistisch herenhuis” gelegen op de Sint-Gummarusstraat 22. Het herenhuis werd bij ministerieel besluit beschermd op 8 mei 1992 omwille van de historische en artistieke waarde. Beschermde monumenten in de directe omgeving van het stadsgezicht zijn de Sint-Pieterskapel en de stadspomp.

1.3.2. Beschermde stadsgezichten

De dichtstbijzijnde beschermde stadsgezichten zijn de De Heyderstraat en het Klooster Engelse Theresianen gelegen in de Kerkstraat.

1.3.3. Vastgestelde bouwkundige relict

Binnen het beschermde stadsgezicht is het “Neoclassicistisch herenhuis” gelegen op de Sint-Gummarusstraat 22 eveneens vastgesteld bouwkundig erfgoed. Vlak naast het beschermde stadsgezicht op het nummer 3 ligt de voormalige Sint-Ursulaschool die werd vastgesteld als bouwkundig erfgoed. Achter de nummers 2-6 van de Sint-Gummarusstraat zijn de restanten van het voormalig Hof van Immerseel gelegen, ook gekend als “de Groenpoort”.

1.4. Archeologie

Over de ontstaansgeschiedenis van Lier zijn nog maar weinig gegevens gekend.¹ Binnen het beschermde stadsgezicht zijn de volgende bekrachtigde archeologienota's aanwezig: Vooronderzoek Lier Sint-Gummarusstraat ingediend op 21 december 2016² en Vooronderzoek Lier Normaalschool ingediend op 30 mei 2018.³

1.4.1. Vastgestelde archeologische zone

De Lierse binnenstad werd op 19 februari 2016 vastgesteld als archeologische zone. Wie werken wil uitvoeren in een vastgestelde archeologische zone, is sneller verplicht tot archeologisch vooronderzoek, al dan niet gevolgd door een opgraving.

Je bent dan al verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige werken een archeologienota toe te voegen wanneer de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. Dit geldt ook wanneer de betrokken percelen slechts gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone die vastgesteld is.

Voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden ben je verplicht om een archeologienota op te maken wanneer de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. Dit geldt ook wanneer de betrokken percelen slechts gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone die vastgesteld is. De vergunningverlenende overheid kan de omgevingsvergunning pas afleveren wanneer het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente akte heeft genomen van de archeologienota.⁴

1.4.2. Archeologienota's en meldingen

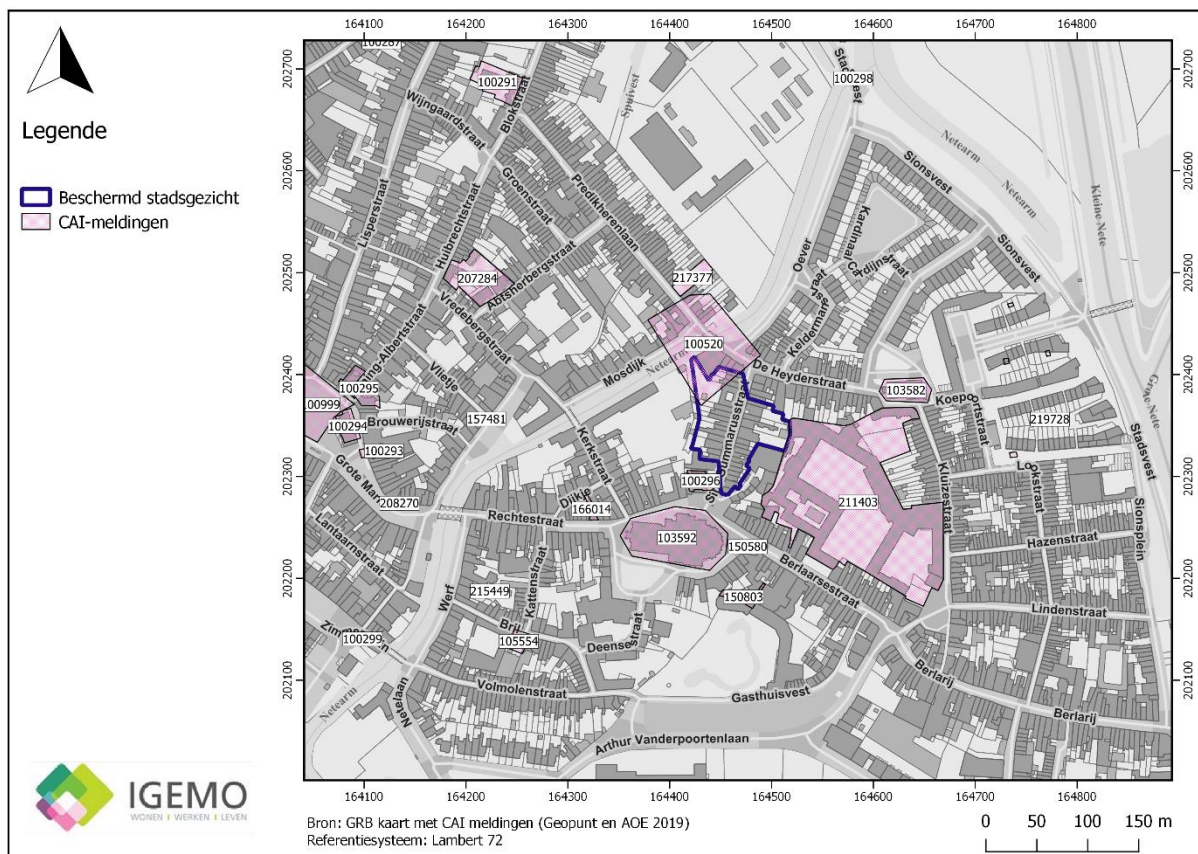
De archeologische kennis over de stad Lier is zeer beperkt. De archeologische interventies in Lier zijn over het algemeen kleinschalig. Tot 2004 hielden dergelijke kleine interventies enkel werfcontroles in of kleine noodinterventies na het melden van een toevalsvondst. Vanaf 2004 vond hier en daar een beperkt vooronderzoek plaats en tussen 2008 en 2011 gebeurde een grootschaliger onderzoek bij de heraanleg van de Grote Markt.

1 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Historische stadskern van Lier [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140034> (Geraadpleegd op 22-07-2019)

2 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Vooronderzoek Normaalschool [online], 7560. <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1388> (geraadpleegd op 12 maart 2019)

3 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Vooronderzoek Normaalschool [online], <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/7560> (geraadpleegd op 12 maart 2019).

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019 [online] <https://www.onroerenderfgoed.be/het-goed-staat-een-vastgestelde-inventaris>.

1.5. Participatie en communicatie met de eigenaars en bewoners

De eigenaars en bewoners werden in de eerste plaats gecontacteerd door de stad Lier en de intergemeentelijke onroerendergoeddiens IGEMO tijdens een informatiemoment te Lier. Bewoners werd kort duidelijk gemaakt wat een beheersplan is. Nadien werden uitnodigingen verstuurd voor een participatiemoment waarbij gepeild werd naar de verwachtingen op vlak van werkzaamheden die eigenaars plannen uit te voeren in de komende jaren, voor zover zij hier een zicht op hadden.

Tijdens dit moment werd ook een buurtconvenant opgericht, die tijdens het traject, maar vooral bij de uitvoering en opvolging van de werken een rol kan spelen. Er werd een vertegenwoordiger van het buurtconvenant aangeduid.

Na het uitschrijven van de visie, doelstellingen en maatregelen werd een nieuw buurtconvenant ingericht en werd er getoetst of het beheersplan aan de verwachtingen voldeed en of er verbeteringen nodig waren. Daarnaast werd het gebruik van het beheersplan uiteengezet.

2. HISTORISCHE NOTA

De historische nota geeft een schets van de ontwikkeling van het beschermde stadsgezicht vanaf de vroegste sporen tot aan de huidige toestand. Het historische verhaal draagt ertoe bij beter te begrijpen hoe de Sint-Gummarusstraat zich ontwikkelde, wat het historische belang is en hoe de omgeving moet geïnterpreteerd worden.

2.1. Algemene historische context

Lier heeft een vrij onduidelijke ontstaansgeschiedenis door het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek binnen de stad. Rond de stad werden wel diverse vondsten uit steen en ijzertijd gedaan.⁵ Enkele muntvondsten wijzen op menselijke aanwezigheid in de Gallo-Romeinse periode. De eerste schriftelijke vermelding van Lier gebeurt in 870 als “Ledi” (waterweg), duidelijk verwijzend naar de gunstige geografische ligging aan de samenloop van de Grote en de Kleine Nete. Volgens sommige literatuurbronnen zou de oudste stadkern opklimmen tot de Frankische periode en zich situeren rond de Vismarkt aan de hogere Nete-oever.⁶

Een andere hypothese is dat oudste woonkern oorspronkelijk gezocht moet worden ten noorden van de huidige stad op de plaats die nu nog ‘Alliers’ wordt genoemd, wat afgeleid kan zijn van “alt-Lier” of “oud-Lier”. Deze hoger gelegen plaats te Emblem was vermoedelijk een Frankische nederzetting en lag eertijds dicht bij de Kleine-Nete. Als gevolg van een veranderd waterpeil en een verbetering van het debiet richting de Schelde raakte deze nederzetting rond de negende eeuw geïsoleerder. Dit wordt door klimaathistorici bevestigd die wijzen op de veranderingen van het zeepeil gedurende de vroege middeleeuwen.⁷ Hierdoor werd de lagergelegen plaats ‘Nivesdonk’ bij de samenvloeiing van de twee Netten plots een interessantere woonplaats. Hieruit ontstond een kleine haven, met markt en een nieuwe woonkern waaruit de stad zou ontstaan.⁸ De driehoekige markt met in het midden een drinkplaats, de zogenaamde Verloren Kost kunnen een Frankische oorsprong staven. Deze evolutie past bovendien binnen de kolonisatie die de Franken in de regio voerden onder Merovingisch en Karolingisch bestuur.⁹

Een andere verklaring is dat Lier in de achtste eeuw werd gesticht door de heilige Gummarus, maar over deze heilige zijn maar weinig betrouwbare historische bronnen. Toch zijn er een aantal elementen rond deze figuur die passen bij de maatschappij van toen.¹⁰ Volgens de legende was Gummarus een grootgrondbezitter te Emblem en ridder aan het Frankische hof van Pepijn van Herstal. Op Nivesdonk richtte hij een houten kapel op die was toegewijd aan de apostel Petrus, mogelijk omdat Gummarus mee strijd voerde voor het pausdom onder de

5 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 19

6 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 11

7 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 24

8 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 11

9 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 24 en 32.

10 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 25

Merovingers.¹¹ De houten bidplaats werd in 1225 vervangen door de romaanse Sint-Pieterskapel en is heden het oudste monument van de stad Lier.¹² Rond de bidplaats groeide een woonkern waaruit de stad ontstond. Waar volgens de legende de heilige Gummarus een omgehakte boom herstelde door deze te omgorden verscheen later een kapel met kluis op de site van de huidige Kluizekerk daterend van 1413.¹³

Aan het begin van de negende eeuw werden de relieken van de heilige Gummarus naar de huidige stad overgebracht. In 837 werd de stad geplunderd door Vikings. Beide gebeurtenissen kunnen erop wijzen dat de woonkern van Lier aan belang won.¹⁴ Hoe het ook zij, de verering van de heilige Gummarus had een zeer gunstige invloed op de groei van de stad. De vroegste vermelding van een kapittel van kanunniken verbonden aan de hoofdkerk dateert uit 980. De kanunniken stonden in voor de verering van de heilige Gummarus.¹⁵

In de elfde en twaalfde eeuw groeide een bevolkingskern uit tot een stad op de Nivesdonk met een eigen parochiekerk, toegewijd aan Sint-Jan-Baptist en vanaf de dertiende eeuw aan Sint-Gummarus. Mogelijk bestond er een aarden wal of palissade rond de oude stedelijke kern.¹⁶ Tot nog toe werd het bestaan van een dergelijke omwalling niet bevestigd met archeologisch onderzoek. De stad kreeg de titel van “oppidum” of versterkte plaats toegekend met privileges in 1194 en werd door hertog Hendrik I van Brabant tot stad verheven in 1212.¹⁷

In 1244 werd gestart met het graven van een stenen omwalling rond de stad, met de Grote Markt als centrum. In de loop van de veertiende eeuw kwamen er versterkte poorten, muren en verdedigingstorens, met de Gevangenenpoort, de huidige Zimmertoren en het 2013 ontdekte Donderhuys aan de Volmolenstraat als restanten van de middeleeuwse omwalling.¹⁸

In 1389 werd de nieuwe stadsomtrek vastgesteld, deze valt valt met de huidige stadsvesten. Rond deze periode werd ook het bestuurlijke grondgebied van de stad vastgelegd. Het bestond uit de eigenlijke stad met de ‘Kuip’ die de ringvormige zone rond vormt en de ‘Bijvang’. Deze laatste is een uitgestrekt gebied, bestaande uit het gebied buiten de Kuip en de dorpen Kessel, Nijlen, Emblem en Bevel en de gehuchten Hagenbroek, Lachenen en de Mijl.¹⁹

11 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 28

12 Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Sint-Pieterskapel, Lier, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10392>.

13 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Sint-Pieterskapel, Lier, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10392>.

14 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 11.

15 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 41

16 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Parochiekerk Sint-Gummarus, Lier, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10429>.

17 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 50-51.

18 www.Archeolier.be

19 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 15.; Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Lier, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745>

Vanaf de dertiende, maar vooral in de loop van de veertiende eeuw kende de stad Lier een sterke economische expansie dankzij de bloei van de lakennijverheid die een internationaal karakter had met export naar steden als Londen, Milaan, Parijs, Dijon, Krakau, Königsberg, etc. Hierdoor namen zowel de bevolking toe als de materiële welstand van de stad. Stichtingen van het Sint-Elisabethgasthuis aan de Berlaarsestraat, de abdij van Nazareth ten noorden van Lier en het begijnhof zijn vaststellingen dat Lier een belangrijk centrum werd.²⁰

Vanwege de economische expansie die de stad Antwerpen in de zestiende eeuw beleefde als belangrijkste handels- en geldmarkt van Europa, kende Lier door haar nabijheid eveneens een stijging van de algemene levensstandaard. Vooral op het vlak van onderwijs kende Lier een belangrijke ontwikkeling.²¹ Lier wist wereldfaam te verwerven inzake kantwerk en ook de veemarkt bleef een belangrijke inkomstenbron. De stad werd in deze periode 'versteend' door het uitgeven van bouwpremies om de houten woningen door stenen woningen te vervangen, waarmee het risico op stadsbranden werd beperkt.²²

Na 1566 werd Lier economisch en militair zwaar getroffen door de Spaanse Furie in 1582 en vervolgens in 1595 met de Lierse Furie. Bij beide gebeurtenissen werden veel gebouwen geplunderd en in brand gestoken. Een zware terugval op vlak van economie en bevolkingsaantal waren het gevolg tot aan het begin van de zeventiende eeuw.²³

Vanaf circa 1609 is er sprake van nieuwe ontwikkelingen in de stad. Op religieus vlak deed de stad het goed want veel kloosterordes zoals de jezuiten, predikheren, ongeschoeide karmelieten, kapucijnen kwamen zich vestigen in de stad of keerden zoals de zwartzusters terug na de godsdiensttroebelen.²⁴ Hierdoor werden de oude kerken hersteld werden er, kwamen er nieuwe onderwijsinstellingen en werden er nieuwe kerken als de Begijnhofkerk en Jezuitenkerk gebouwd.²⁵

Lier kende na de tweede helft van de zeventiende eeuw een economische heropbloei door de kantnijverheid, de graanhandel en de brouwnijverheid, met het eigen Lierse bier Caves. Op het hoogtepunt waren er 25 brouwerijen in de binnenstad.²⁶ Daarnaast won de veemarkt opnieuw aan belang.

Vanaf 1713 werden er onder Oostenrijks bewind veel openbare werken uitgevoerd: bruggen werden vernieuwd, nieuwe stadspompen, geruimde waterwegen en de aanleg van steenwegen en werden de binnenste stadspoorten afgebroken. In 1745 werd het stadhuis naar een ontwerp van Jan-Pieter van Bourscheit voltooid, wat als één van de belangrijkste rococogeboeven in de Nederlanden wordt beschouwd.²⁷

20 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 14-15.

21 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 20; Erik Aerts en Herman Van der Wee, Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 278.

22 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 21.

23 Erik Aerts en Herman Van der Wee, Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 327.

24 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

25 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

26 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

27 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

In 1757 verscheen de textielmanufactuur van Peter De Heyder, die aan Lier een vroeg-industrieel karakter gaf en aan veel stadsbewoners werk verschafte. In de binnenstad verschenen mettertijd drie grote afdelingen: een spinnerij, een katoendrukkerij en een linnenweverij. De Heyder palmde grote leegstaande panden in. In 1807 werd het voormalige Sionsklooster voor uitbreiding aangekocht. De blekerij bevond zich in de Sionsbeemden, tussen de Kleine Nete, de huidige Predikherenlaan en de stadsvest. Circa 1815 was het bedrijf uitgegroeid tot één van grootste industriële ondernemingen in de Nederlanden met 1300 werknemers.²⁸ In 1835 vertrok de fabriek van De Heyder & Co naar Leiden, omdat ze door de Belgische onafhankelijkheid veel van haar afzetmarkten in de Nederlandse kolonies verloor.²⁹

In het begin van de negentiende eeuw is er nog steeds weinig bewoning tussen de middeleeuwse stadskern en de vesten, met uitzondering langs de toegangswegen wat vandaag de wijk Looks is en het Begijnhof. Buiten de vesten bleef er lang een sterk agrarisch karakter bestaan.

Vanaf 1851 werden alle militaire verdedigingswerken rond de stad gesloopt en verdwenen ook de buitenste stadspoorten. Omwille van hygiëne werden vlieten gedempt en kwam er nieuwe bouwgrond bij. Wind en watermolens raakten buiten gebruik en werden vervangen door stoommolens. Andere ingrijpende gebeurtenissen waren de aanleg van de spoorweg in 1855, de gasfabriek in 1858 en de omleidingsvaart van de Nete in 1860. Het vertrek van De Heyder gaf kansen aan kleinschalige familiebedrijven die uitblonken in kantwerk, schoenmakerij, instrumentenbouw en borstelfabricage.³⁰

De bevolkingsgroei op het einde van de negentiende eeuw maakte nieuwe stadsuitbreidingen mogelijk. Woonkernen zoals Lisp werden beter verbonden. Het dempen van de oude Grote Nete en de resterende vlieten, evenals de aanleg van riolen gebeurde in 1912 naar ontwerp van architect T. Claes.³¹

In 1914 werd Lier zwaar getroffen door de Eerste Wereldoorlog, vooral langs de Berlaarsestraat, de Grote Markt, de Rechtestraat en Antwerpsestraat. Het zou het uitzicht van de stad voorgoed veranderen, maar bood ook kansen voor stadsvernieuwing. Op de Grote Markt zouden er nieuwe woningen komen die de stad een pittoresk uitzicht moesten geven. Een commissie boog zich over de stadsvernieuwing en keurde ontwerpen goed. Wegen zoals de Rechtestraat kregen een nieuwe bouwlijn en bruggen werden verbreed om meer verkeer toe te laten.

Na de Tweede Wereldoorlog werden velden binnen de stadsvesten stelselmatig bebouwd, zoals rond en verschenen er nieuwe scholen, een ziekenhuis en kwam er vooral buiten de stadsvesten nieuwe bebouwing. De aanleg van het Netekanaal in 1949 en de ontsluiting van de stad met een ringweg in 1976 veranderden ook het uitzicht net buiten het stadscentrum.

28 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 47-50.

29 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 446.

30 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 465.

31 Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745> (geraadpleegd op 16 maart 2019).

2.2. Historische context van de Sint-Gummarusstraat

2.2.1. Middeleeuwse Tiendenschuur en Blijk

De Sint-Gummarusstraat is een straat binnen de Lierse stadskern die werd aangelegd tussen 1877 en 1878 op de plaats van de voormalige Tiendenschuur van het Sint-Gummaruskapittel en de Blijk.³² De Blijk was de plaats waar men stoffen bleekte en liep van aan de achterzijde van de schuur tot aan de Kluizendijk en de hofgracht van de Tiendenschuur. Ten oosten lag de Bellestraat en de Kerkhofmolenloop en ten westen een vliet.³³

In de Tiendenschuur sloeg men aanvankelijk alle goederen en inkomsten op van het kapittel van de kanunniken van de Sint-Gummaruskerk. Tiende slaat op één tiende van de landbouwopbrengsten die het kapittel mocht opeisen van de gronden die zij verpachtten.

De schuur en de gronden kwamen in handen van het riddergeslacht van Immerseel die ook van Liere werden genoemd. De laatste telg van dit geslacht Elisabeth van Liere schonk in 1483 de schuur met alle gronden en bijhorende rechten aan de Heilige Geesttafel van de stad Lier. De Heilige Geesttafel was de instelling die instond voor bijstand aan de armen van de stad. Na het overlijden van Elisabeth van Liere in 1510 kwam er verzet tegen deze schenking, omdat het een heerlijk leengoed betrof en alleen een heer rechten kon doen gelden op deze eigendommen. Daarom werd de Tiendenschuur en de gronden verkocht aan de graaf van Hoogstraten, Antoon van Lalaing. Het bleef in deze familie totdat het in 1763 overging naar de graven van Salm die verwant waren aan deze familie.³⁴

Met het Frans revolutionair bestuur werd de Tiendenschuur en De Blijk aangeslagen en openbaar bezit. In 1828 werd een apotheker Verlinden, afkomstig uit Bergen-op-Zoom eigenaar. Later werd de lakenfabrikant Van der Wee eigenaar en werd een deel van de gebouwen omgevormd naar woningen en werd het in 1850 herbestemd tot een kostschool.³⁵

Met de aanleg van de Sint-Gummarusstraat in 1877-1878, werd een groot deel van de voormalige Tiendenschuur afgebroken, met uitzondering van de linkervleugel. Tijdens de bombardementen op Lier tijdens de Eerste Wereldoorlog brandde het laatste restant van de Tiendenschuur af.³⁶

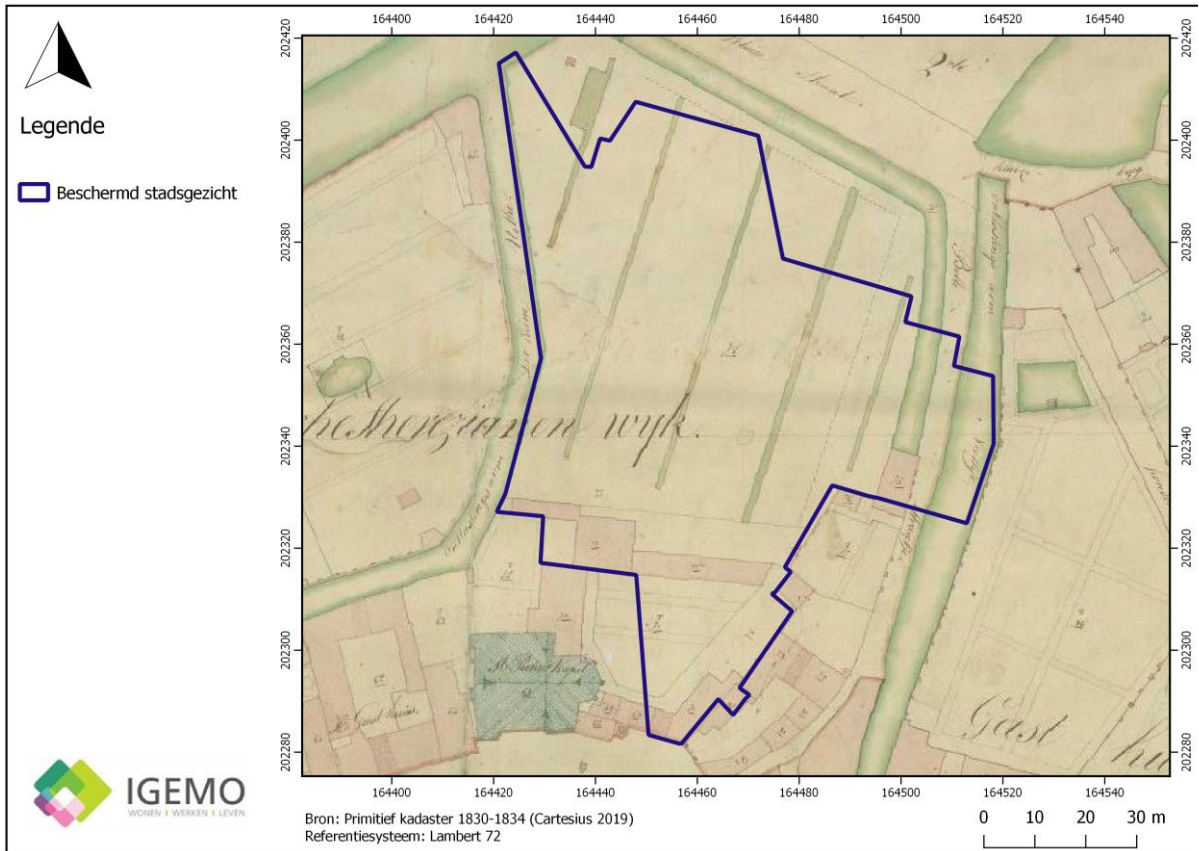
32 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgevrij, Antwerpen, 1980, 130

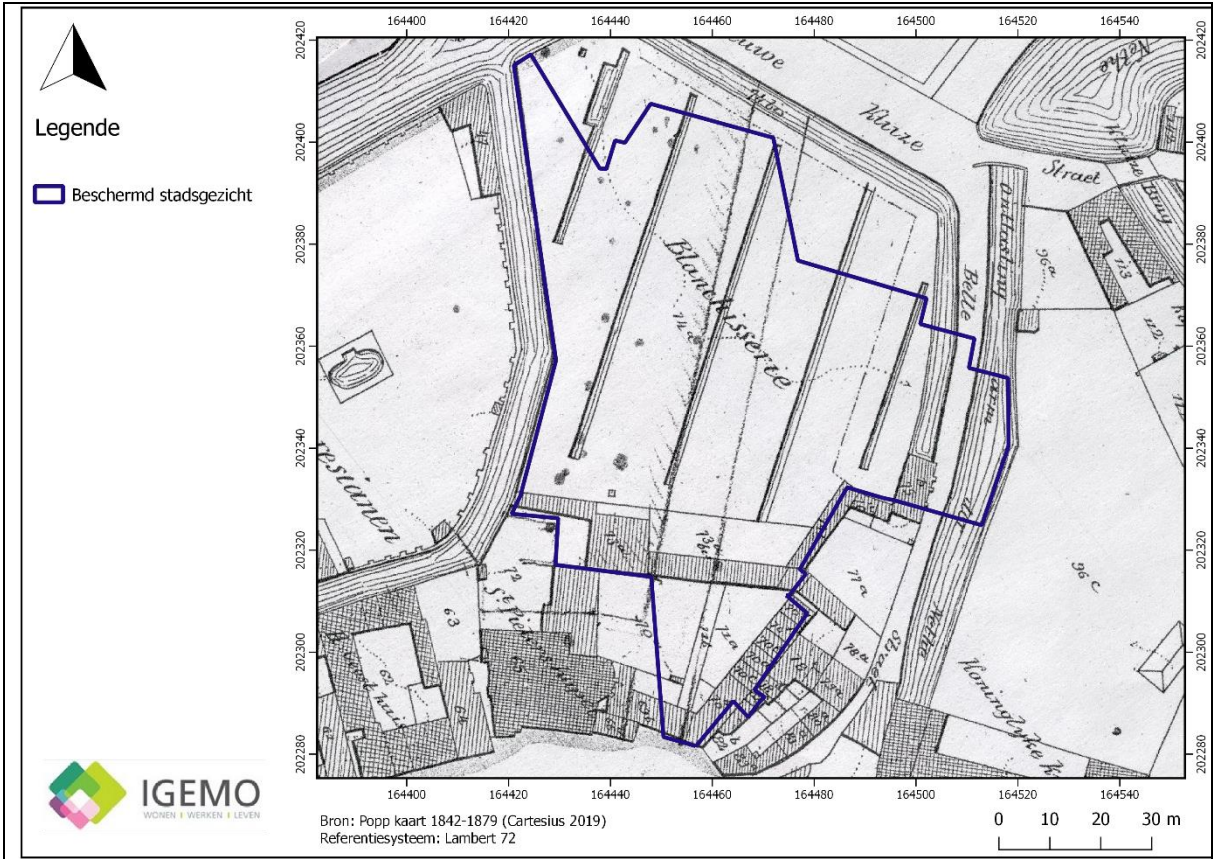
33 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgevrij, Antwerpen, 1980, 134

34 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgevrij, Antwerpen, 1980, 134-135

35 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgevrij, Antwerpen, 1980, 135

36 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgevrij, Antwerpen, 1980, 135

2.2.2. De Bellestraat

De Bellestraat was een smalle verbindingsweg tussen de Kluizendijk (huidige De Heyderstraat) en de Heilige-Geeststraat. De straat liep langs de Kerkhofmolenloop die onder de Berlaarsestraat liep en achter het kerkhof bij Sint-Gummaruskerk. Daar stond eertijds de Kerkhofmolen – een watermolen. De Kerkhofmolenloop was een aftakking van de Grote Nete. In 1885 besloot de stad de loop van de Grote Nete te verbeteren door middel van een nieuwe aftakking ter hoogte van de De Heyderstraat. In 1912 werd besloten beide lopen te dempen.³⁷

2.2.3. Aanleg van de Sint-Gummarusstraat

In 1850 vatte het Lierse stadsbestuur voor het eerst het idee op om de Bellestraat te verbreden, maar dit plan werd nooit uitgevoerd. De Bellestraat verdween met de aanleg van de Sint-Gummarusstraat in 1877. Een heel aantal van de woningen in de Sint-Gummarusstraat werden gebouwd naar ontwerp van Franciscus H. Cox, de stadsbouwmeester van Lier. In veel bronnen uit het stadsarchief wordt de straat aangeduid als Nieuwstraat of Nieuwe straat. De verschillende nieuwe verkavelingen die ontstonden werden per lot verkocht. Helaas is de reeks van bouwdoSSIERS net na de aanleg van de straat onvolledig, waardoor niet alle bouwaanvragen uit die periode konden teruggevonden worden. Alle kavels verkavelingen werden opgekocht door de begoede burgers van de stad of daarbuiten.³⁸

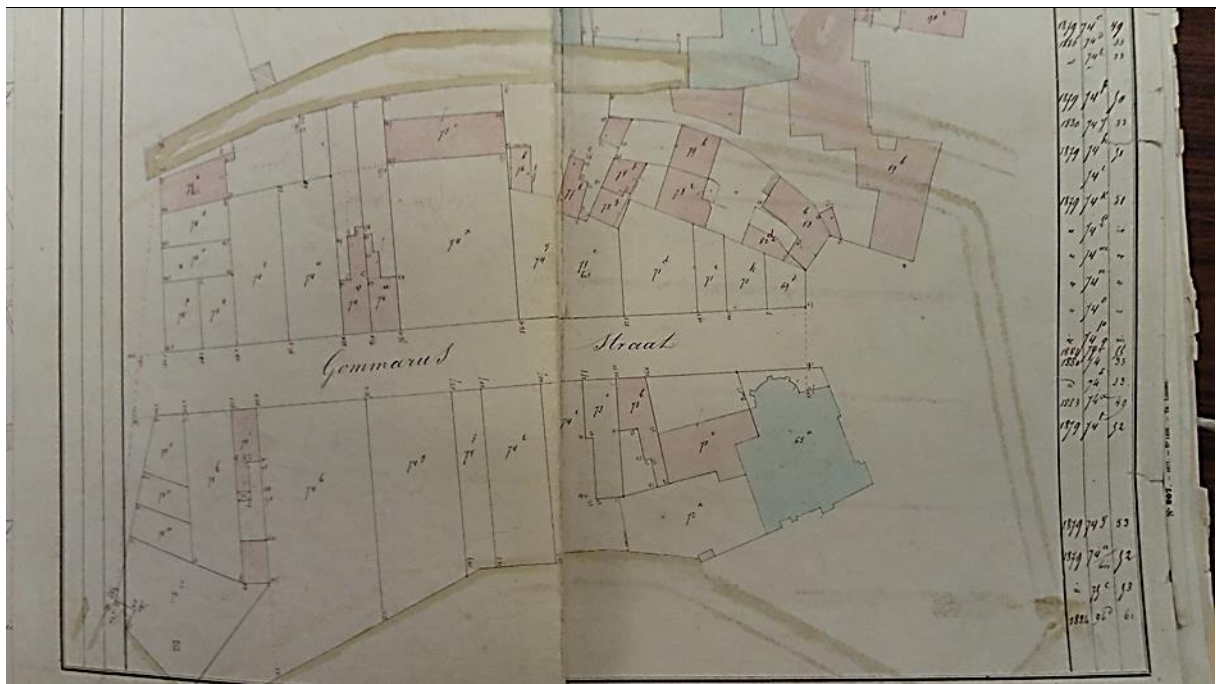
In 1926 verscheen er aan het begin van de straat een neogotisch scholencomplex naar ontwerp van J.B. Van Bouchout. In de loop van de twintigste eeuw en recenter werden verschillende van de negentiende-eeuwse woningen afgebroken en vervangen door nieuwbouw. Het huidige straatbeeld wordt wel nog steeds bepaald door enkele opvallende neoclassicistische burgerwoningen.

37 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgeverij, Antwerpen, 1980, 132

38 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor Oud Lier, Standaard uitgeverij, Antwerpen, 1980, 132

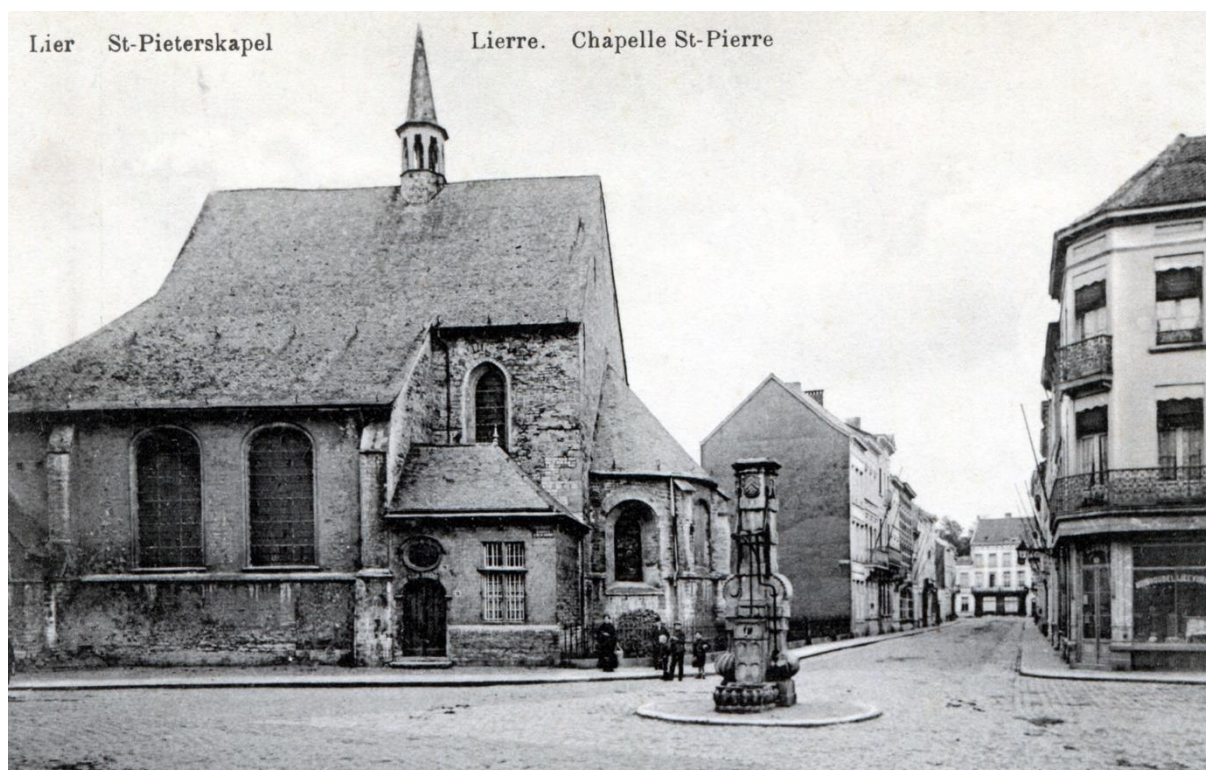
Kadastrale mutatieschets vóór de aanleg van de straat. Linksonder de Sint-Pieterskapel en daarboven de bebouwing van de voormalige Tiendenschuur. De Bellestraat, aangeduid als 'Bellen straatje', staat nog aangegeven, met daarboven de Kerkhofmolenloop aangeduid als 'Ontlastingsarm der Nethe'. De gracht rond de Blijk is goed aangegeven. Helemaal onderaan de Sint-Pietersvliet.

Kadastrale mutatieschets na de aanleg van de straat. De kavels verkavelingen staan opgetekend met enkele bebouwde percelen. De Bellestraat is verdwenen op de kaart net als enkele gebouwen.

2.3. Overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen

Ca. 764	De heilige Gummarus bouwt een houten kapel op de Nivesdonck
1225	Bouw van de Sint-Pieterkapel
1483	Elisabeth van Liere schenkt Tiendenshuur en Blijk aan de H. Geesttafel van Lier
1510	Na een proces komen de Tiendenshuur en de Blijk in handen van de graven van Hoogstraten
1763	Alle eigendommen gaan over naar de graven van Salm
1799	Goederen aangeslagen als nationaal goed door Frans bestuur
1828	Apotheker Verlinden wordt eigenaar van de Tiendenshuur en de Blijk
18??	Van der Wee wordt eigenaar en laat een deel omvormen naar woningen
1850	bouw van een kostschool
1877-1878	Aanleg van de Sint-Gummarusstraat en verkoop van verschillende kavels, genummerd per lot. De straat wordt soms aangeduid als de "Nieuwstraat" Stadsbouwmeester Fr. H. Cox bouwt en ontwerpt verscheidene woningen in de straat
1887	Nivellering en rechtekken van De Heyderstraat om aan te sluiten op de Sint-Gummarusstraat
1912	Demping van de Grote Nete en de Kerkhofmolenloop, begin van de bouw van een school door M. Van Ockelyen
1914	Bombardementen vernielen de laatste overblijfselen van de Tiendenshuur, de Sint-Pieterkapel gaat in vlammen op.
1920	Restauratie van de Sint-Pieterskapel door kanunnik Raymond Lemaire
1926	Bouw van een nieuw schoolgebouw door J.B. Van Bouchout
1931	Nieuwe vleugel van de school eveneens door Van Bouchout
1939	Bescherming van de Sint-Pieterskapel
1993	De Sint-Gummarusstraat wordt beschermd als stadsgezicht

Sint-Gummarusstraat met de oude Sint-Pieterskapel vanuit de Heilige Geeststraat bekeken. Rechts het hoekpand met winkel. SLI001031263.

Sint-Gummarusstraat vanuit de De Heyderstraat bekeken. Links Estaminet Het Park (later 't Voske) en rechts een winkel in het huisnummer 33. Bron: SLI001000731.

Zicht op de Sint-Gummarusstraat vanuit de Heilige Geeststraat. Bron: SLI001008620

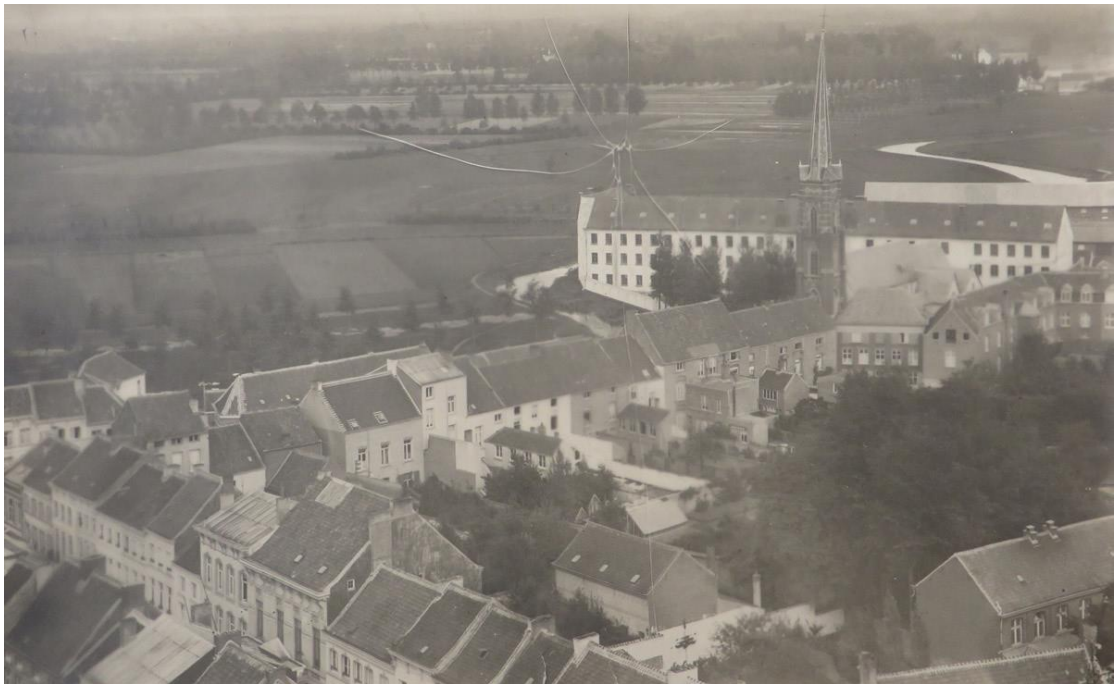
Zicht op de Sint-Gummarusstraat. In de straat is te zien dat huisnummer 9 werd uitgewerkt in baksteen, zonder bepleistering. Vandaag is dit pand verbouwd. Bron: SLI001034828

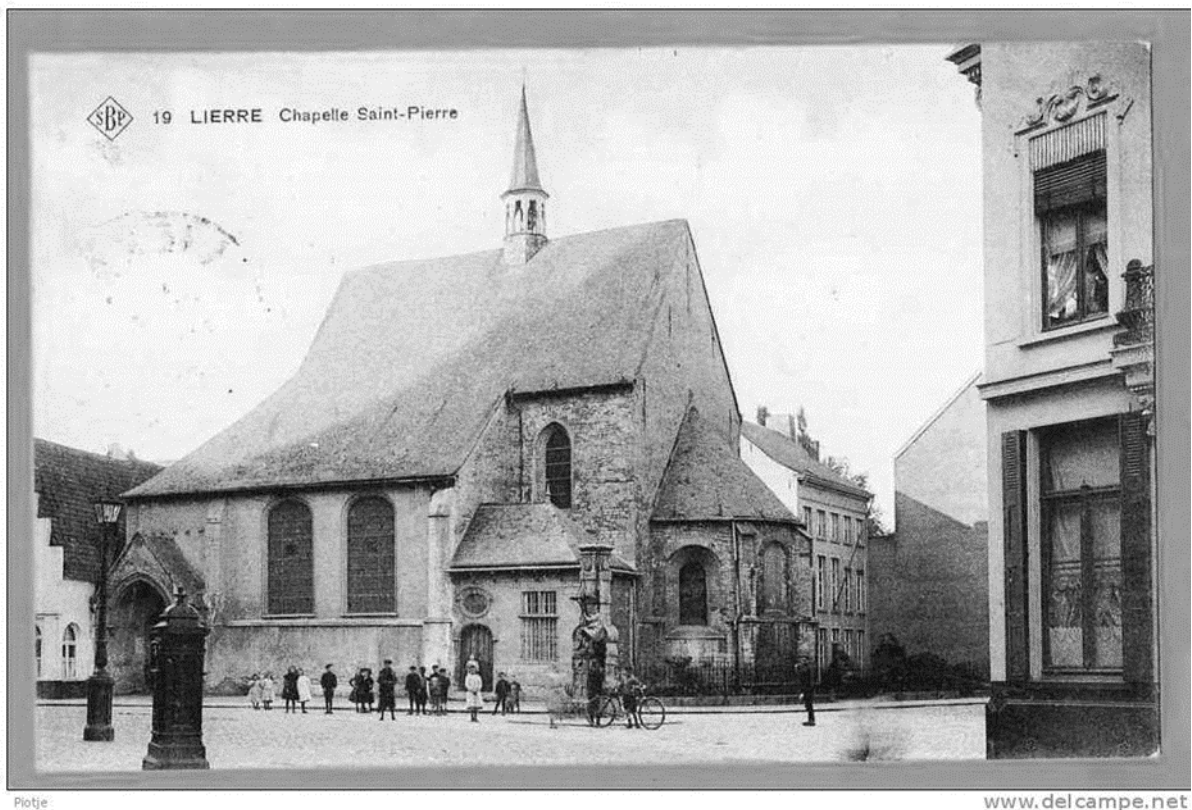
Panoramafoto richting het Spuihuis en de oever. De bedaking van de Sint-Gummarusstraat is goed zichtbaar. Datering vermoedelijk tijdens of net na WO I, aangezien er een aantal houten noodwoningen op staan op de Oever. *Bron:* SLI001011296

Detail van de bedaking. Het heeft net gesneeuwd en toont dat het merendeel van de woningen dakpannen heeft en nummer 24 een zinken dak. Enkele woningen hebben daklichten. *Bron:* SLI001011296

Panoramafoto over De Heyderstraat ca 1910. Achter het oude Sionsklooster loopt de Oude Grote Nete de stad binnen tot aan de De Heyderstraat. Bron: KADOC

Sint-Pieterskapel vanop de hoek met de Berlaarsestraat. Datering ca. 1900. Achter de kapel is nog een groot neoclassicistisch pand, waar later de Sint-Ursulaschool werd gebouwd. Daarnaast de gevel van het nummer 5. Bron: Postkaart Delcampe.net

Lier Sint-Gommarus-Straat De Fontein
Lierre Rue St-Germain La Fontaine

Zicht op de stadspomp met de Sint-Gommarusstraat. De foto werd verkeerd naar het Frans vertaald met "Rue St.-Germain".

In het hoekpand is een smid gevestigd en in het huisnummer 2 was eveneens een winkel gevestigd. Bron: SLI001031262.

52. — Lierre, - L'Eglise St-Pierre.

Sint-Pieterskerk en Sint-Gommarusstraat vlak voor WO I. Bron: SLI001000427

De vernielde Sint-Pieterskapel met noodbedaking na de brand bij het bombardement tijdens WO I. Het naastliggende pand waar nu de voormalige school staat werd vernield. De rest van de Sint-Gummarusstraat bleef tijdens de oorlog gespaard van verdere vernieling. Bron: SLI001002827

Begrafenisstoet met vernielde Sint-Pieterskapel (zie noodbedaking). De winkel met houten pui van de Sint-Gummarusstraat 2 is ook duidelijk te zien. De Heilige Geeststraat 8 verkoopt de smid kunst & smeedwerk en huishoudelijke vuren. Bron: SLI001000887

Detail van de winkelpuien op de begrafenisfoto. Bron: SLI001000887

Gereneveerde Sint-Pieterkapel naar ontwerp van R. Lemaire en Sint-Gummarusstraat. Tussen 1925 en 1931, de vleugel aan de straatkant werd pas in 1931 gebouwd. Bron: SLI001002191

Schilderij met impressie van de Sint-Gummarusstraat gemaakt door baron Opsomer. Zowel het hoekpand als de school en witte gevels zijn goed herkenbaar. De Sint-Pieterskapel heeft haar huidige vorm. Bron: <https://huisvanoscar.be/2012-oscar-van-rompay-schildert-lier/>

Panoramafoto van de Sint-Gummarusstraat, genomen vanuit de Sint-Gummaruskerk ca.1950. Bron: SLI001003008

Zicht op woningen in de Sint-Gummarusstraat tijdens de begrafenis van Paul Van Wassenhoven. Bron: SLI001028070

Zicht op Sint Gummarusstraat tijdens de begrafenis van Paul Van Wassenhoven 1953. Bron: SLI001028071

Zicht op het hoekpand Heilig Geeststraat 10 en Sint-Gummarusstraat 2 waar de oorspronkelijke consoles en kroonlijst nog zichtbaar zijn. Foto vermoedelijk in de jaren 1960. Bron: SLI001013323

Winkel op de hoek met Heilige Geeststraat. Jaren 1990. Bron: SLI001020600

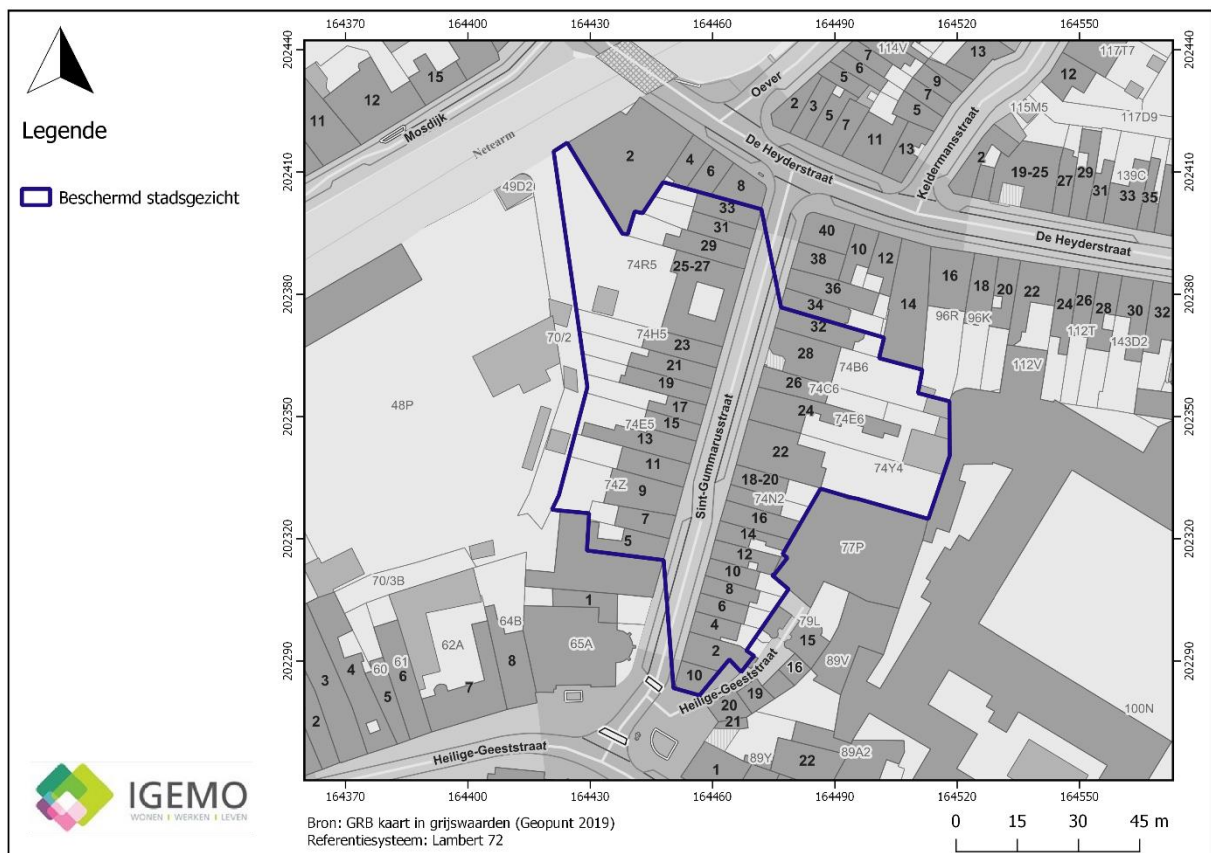

Sint-Gummarusstraat, datum onbekend Bron: SLI001000730

3. INVENTARIS VAN DE HUIDIGE TOESTAND

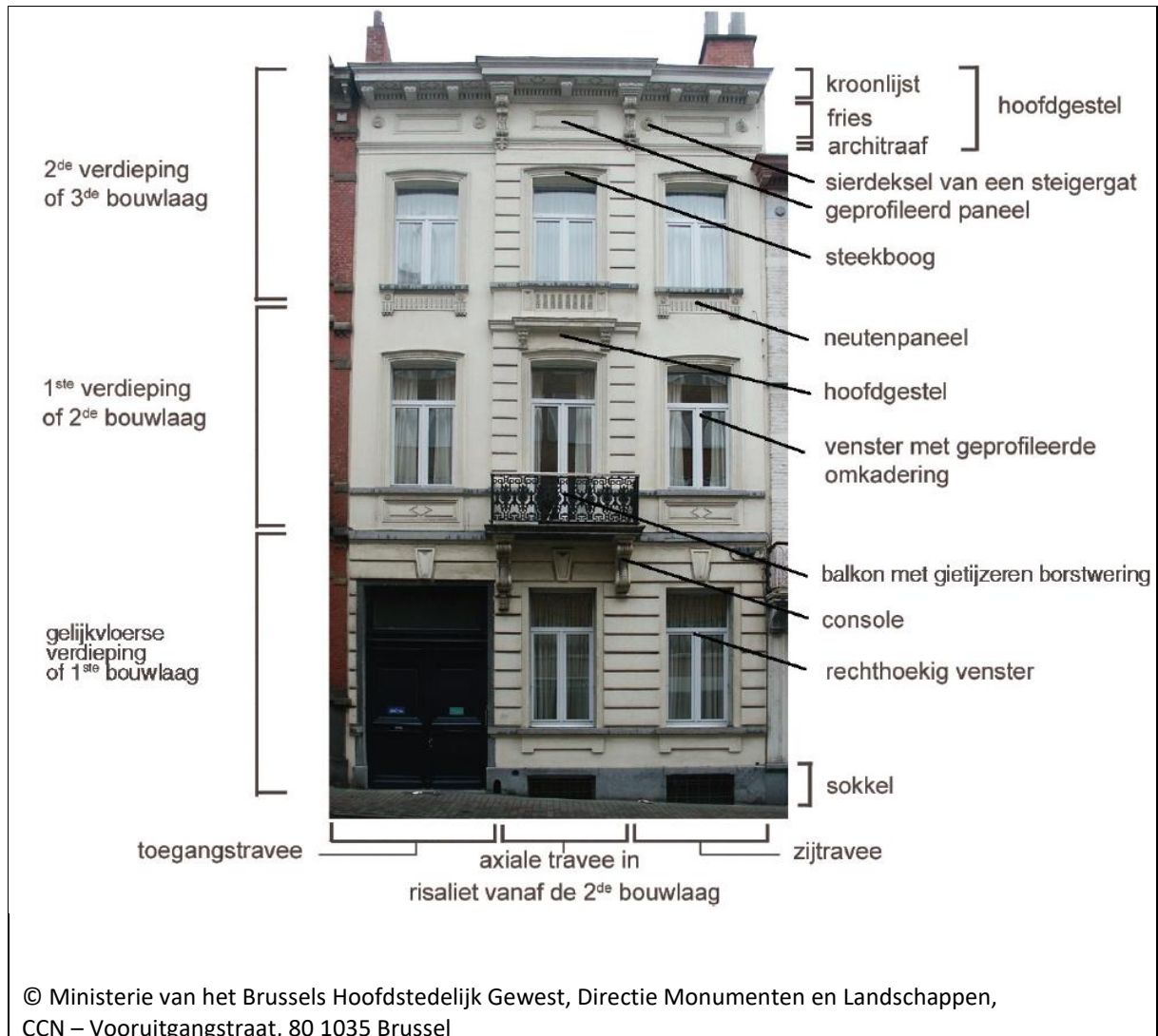
In dit hoofdstuk wordt een kort en algemeen overzicht gegeven van alle panden binnen het beschermde stadsgezicht, met telkens een korte beschrijving. Een uitgebreide fiche per pand met fotoreportage en een voorstel tot maatregelen is in bijlage toegevoegd.

Tenslotte is er een kort overzicht van een aantal kenmerkende erfgoedelementen aan individuele panden, zoals ramen, deuren, en kroonlijsten die toelaten om een vergelijking te maken van deze verschillende elementen.

3.1. Herkennen van bouwonderdelen

De onderstaande afbeelding en uitleg geeft een beschrijving van de voornaamste bouwelementen van woningen die voorkomen in de Sint-Gummarusstraat. Het laat toe om de beschrijving van de individuele panden beter te begrijpen.

Het neoclassicisme heeft als burgerlijke bouwstijl in de stad Lier een grote invloed gekend vanaf 1840 tot ongeveer de Eerste Wereldoorlog. Veel van de nieuwe woningen werden in deze stijl opgetrokken en oudere woningen werden verbouwd om aan deze nieuwe mode te beantwoorden. De kenmerken en vormtaal vloeiden voort uit het laat-achttiende-eeuwse stedenbouwkundige ideaal van harmonie, symmetrie en ordening.

Aanvankelijk bestond er een streven naar uniformiteit waarin de sociale positie van de eigenaar zo min mogelijk kon worden getoond. Naar het einde van de negentiende eeuw werd dit principe losgelaten en ontstonden er rijkelijk uitgewerkte woningen. Woningen zonder symmetrische uitwerking worden aangeduid als woningen met 'neoclassicistische inslag'.

Een neoclassicistische gevel heeft vaak een **symmetrische compositie**. Het centrale deel of ook middelste of **axiale travee** genoemd wordt in de gevel vaak benadrukt door een **rijkere versiering**, vaak met een **balkon**. **Kordonlijsten** en kordonvormende lekdrempels verdelen de gevel.

Bij een gevel met neoclassicistische stijlkenmerken maar met een asymmetrische compositie spreken we eerder over een gevel met neoclassicistische inslag.

De **bakstenen gevel** is meestal **bepoetst met een vlakke pleisterlaag** en **witgeschilderd**. Men gebruikt **hardsteen** voor structurele elementen als sokkels, lateien, kordons, enz. In sommige gevallen is de hele benedenverdieping met hardsteen bekleed.

De **muuropeningen** voor ramen en deuren zijn meestal rechthoekige en omgeven door een **hardstenen omlijsting die vlak of geprofileerd kan zijn**. In sommige gevallen zijn de muuropeningen bekroond met een bladmotief of in de vorm aan van een **kroonlijst of fronton**. Het houten **schrijnwerk** heeft een rechthoekige vorm, met ramen en deuren uit **twee vleugels onder een bovenlicht**.

Het **balkon** heeft een **balustrade** in steen, **smeedijzer**, maar **vaker nog gietijzer**. Het **balkon rust op** hardstenen **consoles**, die meestal zijn geprofileerd, maar rijkere uitvoeringen komen ook voor.

Neoclassicistische woningen zijn bovenaan rijk uitwerkt met een zogenaamd hoofdgestel. Het **hoofdgestel** bestaat hoofdzakelijk uit een **geprofileerde architraaflijst**, een **fries** met afwisselend **panelen** en **steigerlaten** en een houten **getande kroonlijst** met **modillons** en/of **versierde consoles**. De steigerlaten worden meestal afgedekt door **sierdeksels** in stervorm, met diamantkop of leeuwenkop.³⁹

39 Iris monument [online], geraadpleegd op 23/06/2019
<http://www.irismonument.be/nl/glossarium.definition.Neoclassicisme.html>

3.2. Beschrijving en actuele toestand van de panden

3.2.1. Even zijde

Heilige Geeststraat 10

- Neoclassicistisch hoekhuis van drie bouwlagen en vijftraveeën onder een leien zadeldak.
- Onderste bouwlaag geconcipieerd als winkel met brede vensteropeningen, met centrale ingang ter hoogte van de hoektravee.
- Tweede bouwlaag met balkon over de vijf traveeën heen met ijzeren balustrade en rechthoekige vensteropeningen met fenêtres à terre.
- Derde bouwlaag met balkon in de centrale hoektravee en fenêtres à terre. Rechthoekige vensteropeningen waarvan de uiterste twee rechtse traveeën voorzien zijn van een vensterleuning
- Hoofdgestel met architraaflijst, geprofileerde panelen en getande kroonlijst met modillons.
- De ramen in de twee bovenste bouwlagen zijn geschilderde houten T-ramen met roedeverdeling.
- De oorspronkelijke rolluikkasten zijn verdwenen.
- Onderste bouwlaag werd recent aangepast. De vensteropeningen werden aangepast en de pui werd geel geschilderd
- De bovenste verdieping werd uitgevoerd met similisteen, oorspronkelijk was deze bepleisterd en wit geschilderd..

Sint Gummarusstraat 2

- Neoclassicistisch winkelhuis van vier traveeën en drie bouwlagen onder een leien zadeldak.
- De gevel is ontleisterd.
- De onderste bouwlaag werd aangepast. De houten winkelpui werd verwijderd en vervangen door een (beschilderde) cementering op een verhoogde hardstenen sokkel.
- Rechthoekige deuropening en vensteropeningen, waarvan de rechter vensteropening groter is.
- Tweede bouwlaag met een kordonvormende hardstenen lekdrempel, rechthoekige vensteropeningen, met geschilderde ijzeren vensterleuningen en aangepaste PVC of aluminium ramen.
- Derde bouwlaag met hardstenen lekdrempels, rondbogige vensteropeningen met geschilderde

ijzeren vensterleuningen en aangepaste PVC of aluminium ramen.

- Verwijderd hoofdstel. Aftekening rechthoekige profilering en consoles zijn nog afleesbaar.
- Aangepaste kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 4

- Recente woning met enkelhuisopstand van drie bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak.
- Onderste bouwlaag met rechthoekige muuropeningen en fenêtres à terre.
- Tweede en derde bouwlaag met kordonvormende lekdrempels en rechthoekige vensteropening met T-ramen.
- Houten kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 6

- Recente woning met enkelhuisopstand van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak met dakvlakvenster.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag met rechthoekige muuropeningen en fenêtres à terre.
- Rechthoekige vensteropeningen met hardstenen lekdrempels.

Sint-Gummarusstraat 8

- Neoclassicistisch burgerhuis.
- Enkelhuisopstand van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en onderverdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel en rechthoekige geprofileerde vensteropeningen met houten guillotineramen.
- Deuropening omlijst met hardsteen en aangepaste houten deur met deurglas en bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen. Linker- en rechtertravee met vensterleuningen, centrale travee met fenêtres à terre en balkon op consoles met ijzeren balustrade en witgeschilderde houten T-ramen.
- Derde bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen met vensterleuningen en houten T-ramen.
- Hoofdstel met geprofileerde architraaflijst en geprofileerde panelen.
- Aangepaste kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 10

- Neoclassicistisch burgerhuis
- Enkelhuisopstand van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en onderverdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel, voetschraper en keldergaten.
- Rechthoekige geprofileerde vensteropeningen met houten T-ramen.
- Deuropening geprofileerd met aangepaste houten deur met deurglas en bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen.
- Linker- en rechtertravee met vensterleuningen, centrale travee met houten fenêtres à terre en balkon op consoles met ijzeren balustrade en houten T-ramen.
- Derde bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen met vensterleuningen en houten T-ramen.

- Hoofdgestel met geprofileerde architraaflijst en geprofileerde panelen.
- Kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 12

- Burgerhuis met enkelhuisopstand van drie traveeën en drie bouwlagen neoclassicistische inslag onder een zadeldak.
 - Gedecapeerd en onderverdeeld door kordonvormende lekdrempels.
 - Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel en rechthoekige vensteropeningen met aangepaste houten T-ramen met hardstenen lekdrempel.
 - Deuropening met aangepaste houten deur en bovenlicht.
 - Tweede bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen met ijzeren vensterleuningen en aangepaste houten T-ramen en kordonvormende lekdrempel in hardsteen.
 - Derde bouwlaag met geprofileerde rechthoekige vensteropeningen met ijzeren vensterleuningen en aangepaste houten T-ramen.
 - Hoofdgestel met geprofileerde architraaflijst en geprofileerde panelen.
- Getande kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 14

- Recente woning met enkelhuisopstand van drie bouwlagen en drie traveeën onder een mansardedak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag uitgewerkt in lichtgekleurde baksteen.
- Bovenste bouwlagen met rechthoekige T-ramen. Dak met dakterras.

Sint-Gummarusstraat 16

- Appartementsgebouw van vijf bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak.
- Gevel uitgewerkt in similliteen.
- Onderste bouwlaag met linker toegangstravee met glazen deur.
- Boven de deur wapenschild van Lier.
- Rechts garage met parkeervoorziening.
- Twee gevelstenen met links het opschrift Hubert Van Erk aannemer Lier en rechts W. Goovaerts architect Lier.
- Getoogde vensteropeningen met houten ramen met roedeverdeling.
- Mansardedak met uitgewerkte dakkapel bekroon met fronton met oculus.

Sint-Gummarusstraat 18-20

- Neoclassicistische dubbelwoning van vijf traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Gevel bepleisterd en witgeschilderde en onderverdeeld door kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel.
- Nummer 18 heeft een deuropening met houten deur en één brede vensteropening met vast raam met roedeverdeling.
- Nummer 20 heeft een deuropening met houten deur met bovenlicht en twee vensteropeningen met historische T-ramen.
- Tweede bouwlaag heeft geprofileerde vensteropeningen bekroon met bladmotief, vensterleuningen en historische T-ramen.
- Derde bouwlaag met geprofileerde vensteropeningen bekroon met bladmotief opendraaiende ramen met roedeverdeling.
- Blind venster in de tweede travee.
- Aangepaste kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 22

- Neoclassicistisch herenhuis.
- Enkelhuisopstand van twee bouwlagen en vier traveeën onder een zadeldak.
- De linker toegangstravee springt iets vooruit.
- Bepleisterde en wit beschilderde lijstgevel.
- Eerste bouwlaag met imitatiemuurbanden, verhoogde hardstenen sokkel met getoogde en betraliede keldergaten met houten ramen in een vlakke omlijsting met sluitsteen.
- Voetschraper links en rechts.
- Rechthoekige vensteropeningen met houten T-ramen kordonvormende lekdrempels, in geprofileerde of vlakke omlijsting met uitgewerkte sluitstenen.
- Linker toegangstravee met houten geprofileerde rondboogpoort in hardstenen omlijsting waarvan het bovendeeel werd beschilderd en uitgewerkt met maskerkopsluitsteen en bladwerk in de zwikken.
- Tweede bouwlaag met centraal balkon van twee traveeën met stenen balustrade tussen postamenten op zware modillons en drie consoles uitgewerkt met leeuwenkoppen, vruchtenslingers en bladmotief.
- Rechthoekige vensteropeningen met houten T-ramen kordonvormende lekdrempels, in geprofileerde of vlakke omlijsting met uitgewerkte sluitstenen en voorzien van rolluikkasten.
- Sterk uitgewerkt hoofdstel met casementen op de fries en zware houten kroonlijst op tandlijst, modillons en uitgewerkte gegroefde consoles.

Sint-Gummarusstraat 24

- Neoclassicistische burgerwoning
- Vier traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Bepoetste en witgeschilderde lijstgevel met een uitgewerkte axiale travee.
- Getoogde vensteropeningen met houten T-ramen. Eerste bouwlaag met imitatiemuurbanden en verhoogde hardstenen sokkel.
- Deuropening met hardstenen omlijsting en aangepaste houten deur met bovenlicht geflankeerd door vensteropeningen voorzien van rolluikkasten.
- De tweede bouwlaag heeft een kordonvormende lekdrempel.
- De vensteropeningen bekroond met bladmotief en stenen balustrade en houten fenêtres à terre.
- Bovenste bouwlaag heeft vensteropeningen bekroond met bladmotief en hardstenen lekdrempel en houten T-ramen
- Neutenpanelen net onder de lekdrempels.
- Hoofdgestel met architraaflijst, fries met geprofileerde panelen en getande houten kroonlijst met modillons en consoles met bladmotief en guttae.

Sint-Gummarusstraat 26

- Woning met enkelhuisopstand van drie bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak.
- Bepoetste en witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen plint.
- Kordonlijst en lekdrempels in hardsteen.
- Eerste en tweede bouwlaag met moderne T-ramen en bovenaan tweevlakkige ramen.

Sint-Gummarusstraat 28-30

- Appartementsgebouw van vier bouwlagen en vier traveeën, rechthoekige vensteropeningen en vensterregisters.
- Dieperliggende garage.
- Balkon over de twee middelste traveeën.

Sint-Gummarusstraat 32

- Neoclassicistisch burgerhuis van drie bouwlagen en drie traveeën.
- Gevel gedecapeerd en verdeeld door kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel, rechthoekige vensteropeningen en aangepaste houten T-ramen.
- Deuropening omlijst met hardsteen en aangepaste houten deur met bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuningen en aangepaste houten T-ramen.
- Derde bouwlaag, mezzanine met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuningen en tweevlakkige aangepaste houten opendraaiende ramen.
- Hoofdgestel met getande houten kroonlijst en modillons.

3.2.2. Oneven zijde

Sint-Gummarusstraat 5

- Neoclassicistisch burgerhuis van drie bouwlagen en drie traveeën onder een leien zadeldak.
- Gevel bepleisterd en wit geschilderd en verdeeld door kordons.
- Onderste bouwlaag met hardstenen plint met voetschraper, geprofileerde deuromlijsting en houten deur met vast bovenlicht.
- De vensteropeningen zijn omlijst, voorzien van hardstenen lekdrempels en houten T-ramen.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en houten T-ramen.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en houten T-ramen. Hoofdgestel met architraaflijst, geprofileerde panelen en getande houten kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 7

- Neoclassicistische burgerhuis van drie traveeën en drie bouwlagen onder zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en verdeeld door kordons.
- Onderste bouwlaag in bossagewerk uitgevoerd met een verhoogde hardstenen sokkel met voetschraper.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige geprofileerde vensteropeningen, met houten fenêtres à terre.
- Gevelbreed balkon over drie traveeën op uitgewerkte consoles met drakenkoppen en bladmotief en gietijzeren balustrade.
- Derde bouwlaag met rechthoekige geprofileerde vensteropeningen bekroond met bladmotief, kordonvormende lekdrempels en houten T-ramen.
- Hoofdgestel met architraaflijst geprofileerde panelen en een getande houten kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 9

- Neoclassicistisch burgerhuis.
- Drie bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak.
- Axiale travee sterk benadrukt en met een uitgewerkt middenrisaliet.
- Onderste bouwlaag met imitatiemuurbanden, verhoogde hardstenen sokkel met uitgewerkte neutenpanelen en een voetschraper.
- Houten T-ramen in omlijste rechthoekige vensteropeningen.
- Toegangstravee met hardstenen trap en deuroplijsting en een dubbele houten deur met bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met gevelbreed ijzeren balkon over drie traveeën op modillons met guttae en consoles uitgewerkt met leeuwenkoppen en bladmotieven.
- Balustrade in gietijzer. Rechthoekige geprofileerde vensteropeningen met houten fenêtres à terre.
- Derde bouwlaag met rechthoekige geprofileerde vensteropeningen.
- In de twee uiterste traveeën rechthoekige vensteropeningen met houten T-ramen en ijzeren vensterleuning en hardstenen lekdrempels.
- Middentravee tussen pilasters met balkon op hoofdgestel en gietijzeren balustrade met houten fenêtres a terre.
- Hoofdgestel met (zwart) geschilderde getande kroonlijst, modillons en bekronend fronton.

Sint-Gummarusstraat 11

- Neoclassicistische burgerhuis.
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is gedecapeerd en verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel en voetschraper.
- Toegangstravee met hardstenen omlijsting en aangepaste deur in aluminium of PVC met bovenlicht.
- Rechthoekige vensteropeningen met kordonvormende lekdrempels waaronder sporen van verdwenen geprofileerde panelen of neutenpanelen.
- Tweede bouwlaag met centraal balkon op consoles en gietijzeren balustrade.
- Rechthoekige vensteropeningen met omlijsting en aangepaste ramen in aluminium of PVC.
- Linker en rechtertravee met ijzeren vensterleuningen, middelste travee met fenêtres à terre.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen neutenpanelen en aangepaste ramen in aluminium of PVC.
- Hoofdgestel met architraaflijst en aangepaste kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 13-15

- Appartementsgebouw met dubbelhuisopstand van drie bouwlagen en vijf traveeën.
- Gecementeerde lijstgevel met hardstenen plint.
- Rechthoekige vensteropeningen met vensterleuningen en hardstenen lekdrempel.
- Onderste bouwlaag met middelste toegangstravee met omlijste deuropening met houten deur en impostvenster voorzien van ijzerwerk.
- Rechts houten garagepoort voorzien van glas en ijzerwerk. Geprofileerde kroonlijst.
- Mezzanine met tweevlakkige ramen en kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 17

- Neoclassicistische burgerhuis.
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een aangepast mansardedak.
- De gevel is bepleisterd, witgeschilderd en verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel en rechthoekige deuromlijsting met houten deur en bovenlicht.
- Rechthoekige vensteropeningen met vlakke omlijsting en houten schuiframen (met aangepast glaswerk).
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met vlakke omlijsting, ijzeren vensterleuningen en houten T-ramen (met aangepast glaswerk).
- Mezzanine met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuningen en tweevlakkig houten ramen (met aangepast glaswerk).
- Houten kroonlijst met consoles en modillons.

Sint-Gummarusstraat 19

- Burgerhuis met neoclassicistische inslag
- Twee traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Gecementeerde lijstgevel verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel, keldergaten en rechthoekige vensteropeningen met nieuwe rolluikkasten en houten T-ramen en aangepaste houten deur
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met omlijsting en hardstenen lekdrempels, ijzeren vensterleuningen, nieuwe rolluikkasten en houten T-ramen
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuningen en hardstenen lekdrempels en houten T-ramen.
- Hoofdgestel met architraaflijst en houten kroonlijst

Sint-Gummarusstraat 21

- Neoclassicistische burgerhuis van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is gecementeerd en verdeeld door kordonvormende lijsten.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel, rechthoekige vensteropeningen met vlakke omlijsting en hardstenen lekdrempels en aangepaste ramen in aluminium of PVC.
- Deuropening met bovenlicht en vlakke omlijsting en aangepaste deur in aluminium of PVC.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, hardstenen lekdrempels en aangepaste ramen in aluminium of PVC.
- Linker- en rechtertravee met neutenpanelen, middelste travee met aangepast fenêtres à terre in aluminium of PVC, balkon op consoles en balustrade tussen postamenten.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, hardstenen lekdrempels en neutenpanelen en aangepaste ramen in aluminium of PVC. .
- Hoofdgestel met getande kroonlijst en consoles.

Sint-Gummarusstraat 23

- Neoclassicistische burgerhuis.
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- De axiale travee wordt benadrukt. Onderste bouwlaag met imitatiemuurbanden en een verhoogde hardstenen sokkel, voetschraper en keldergaten.
- Hardstenen deuromlijsting met aangepaste houten deur.
- Rechthoekige geprofileerde vensteropeningen met aangepaste T-ramen in aluminium of PVC.
- Tweede bouwlaag met middelste travee benadrukt door imitatiemuurbanden en een balkon op consoles met balustrade in hout en aangepaste T-ramen in aluminium of PVC
- Derde bouwlaag met rechthoekige geprofileerde vensteropeningen en aangepaste T-ramen in aluminium of PVC, met in de linker- en rechtertravee ijzeren vensterleuningen en neutenpanelen.
- In de middelste travee aangepaste fenêtres à terre in aluminium of PVC met ijzeren borstwering op hoofdgestel.

- Geprofileerde panelen boven de vensters.
- Hoofdgestel met mezzanine, architraaflijst en aangepaste kroonlijst op consoles met bladmotief.

Sint-Gummarusstraat 25

- Neoclassicistische burgerhuis.
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- De axiale travee wordt benadrukt.
- Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel, voetschraper en keldergaten.
- Rechthoekige muuropeningen benadrukt door grijs geschilderde vlakke omlijsting en houten T-ramen.
- Houten deur met bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met houten T-ramen en een geprofileerde omlijsting bekroond met sluitsteen.
- Middelste travee benadrukt door stenen balustrade en bekroond met fronton.
- Rechthoekige geprofileerde vensteropeningen met sluitsteen en houten T-ramen.
- Hoofdgestel met geprofileerd paneel en getande houten kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 27

- Recente woningen in enkelhuisopstand van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Links: Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel, garagepoort en deuropening, deur met bovenlicht. Muuropeningen omlijst met hardsteen. Rechthoekige vensteropeningen met T-ramen. Houten kroonlijst.
- Rechts: gevel met hardstenen muurbanden en witgeschilderde bepleistering. Onderste bouwlaag met hardstenen sokkel, rechthoekige raamopeningen met T-ramen, deuropening omlijst met hardstenen omlijsting. Tweede en derde bouwlaag met hardstenen omlijsting en T-ramen. Houten kroonlijst.

Sint-Gummarusstraat 29

- Neoclassicistische burgerhuis van drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak. De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en verdeeld door kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel.
- Getoogde muuropeningen met vlakke omlijsting. Aangepaste houten deur met bovenlicht en houten schuiframen.
- Tweede bouwlaag met aangepaste fenêtres à terre en ijzeren balustrades, geprofileerde vensteromlijstingen met sluitsteen in bladmotief.
- Derde bouwlaag met mezzanine, geprofileerde vensteropeningen met aangepaste tweevlakkige ramen.
- Hoofdgestel met architraaflijst en houten kroonlijst met modillons.

Sint-Gummarusstraat 31-33

- Neoclassicistische dubbelhuis van zes traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- De gevel is bepleisterd en witgeschilderd en verdeeld door kordons en kordonvormende lekdrempels.
- De axiale toegangstravee wordt benadrukt en springt iets vooruit.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel, getoogde vensteropeningen met T-ramen en in de middelste travee rondbogige deuropeningen met bovenlicht.
- Tweede bouwlaag met getoogde en rondbogige vensteropeningen met T-ramen, vensterleuning.
- Derde bouwlaag met mezzanine met rechthoekige geprofileerde vensteropeningen en tweevlakkige ramen met vensterleuning.
- Hoofdgestel met architraaflijst, getande kroonlijst, modillons.

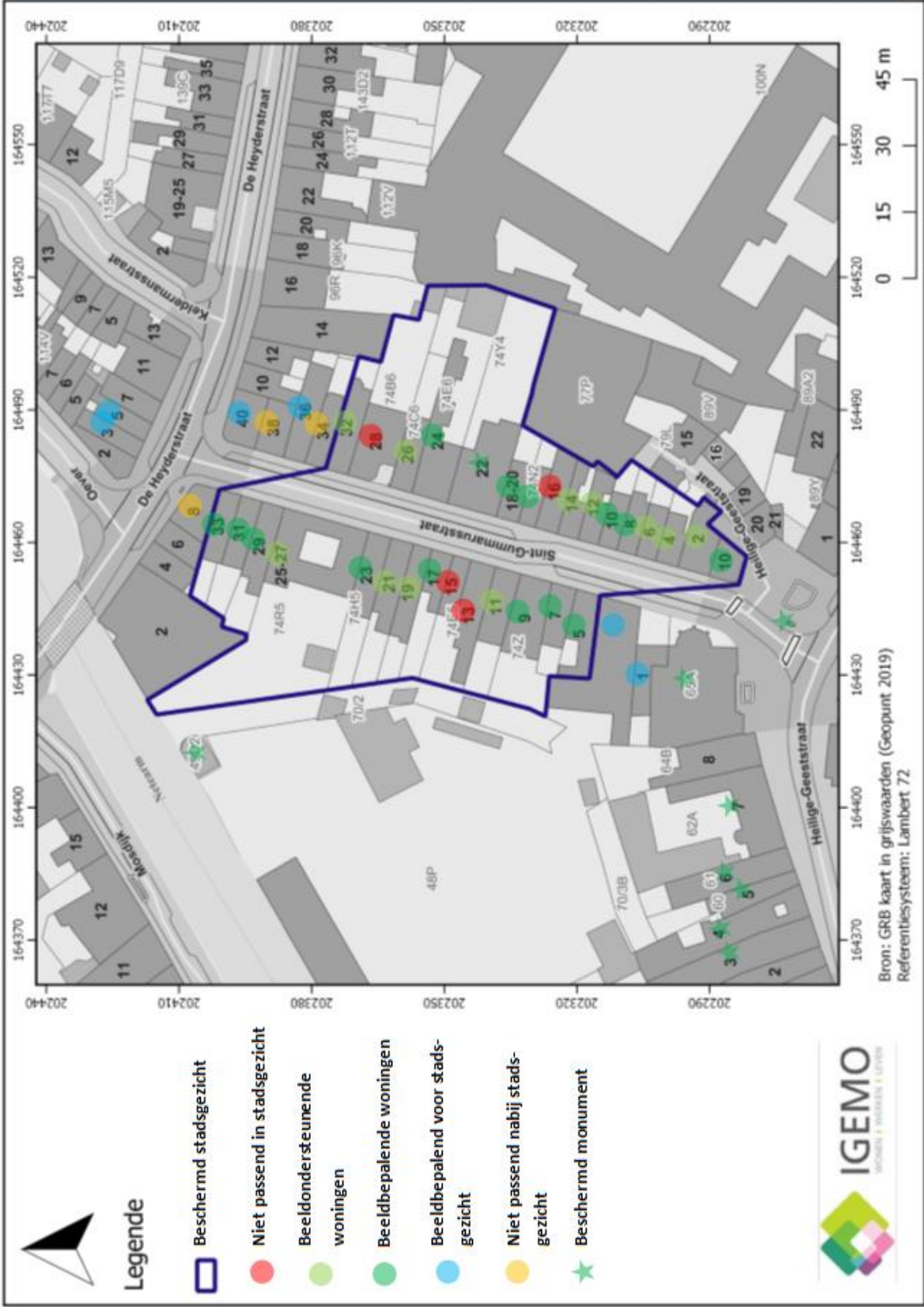
3.3. Waarderingskaart

et beeld van het stadsgezicht Sint-Gummarusstraat heeft in de loop van de 20ste eeuw een aantal veranderingen ondergaan.. Verscheidene woningen werden aangepast, verbouwd of gesloopt. De meeste aanpassingen gebeurden voor de bescherming in 1993 als stadsgezicht.

De erfgoedwaarde van de woningen in het stadsgezicht werd geïnventariseerd en geëvalueerd. Daarnaast werden ook de woningen palend aan het stadsgezicht onderzocht. Het toekennen van een erfgoedwaardering gebeurt op basis van de intrinsieke waarde van een bepaald gebouw. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen beeldbepalende, beeldondersteunende en niet passende woningen.

- Beeldbepalende woningen in het stadsgezicht zijn gaaf bewaarde en representatieve neoclassicistische woningen.
- Beeldondersteunende woningen in het stadsgezicht zijn woningen die qua uitzicht sterk zijn veranderd doorheen de tijd maar te herstellen zijn, of nieuwbouw die zich inpast in het stadsgezicht qua gevelopbouw, gevelindeling en materialisatie.
- Niet passende woningen in het stadsgezicht zijn woningen die een schaal- en/of contextbreuk in de straatwand vertonen. Ze wijken af wat betreft materiaalgebruik, ritme, schaal, volume of inpassing in de stedelijke structuur/korrel.
- Naastliggende beeldbepalende woningen zijn woningen die buiten de bescherming van het stadsgezicht vallen, maar door hun ligging of architecturale waarde het stadsgezicht in sterke mate bepalen.
- Naastliggende niet-passende woningen zijn woningen die buiten de bescherming van het stadsgezicht vallen, maar een breuk vormen met het stadsgezicht op vlak van schaal, bouwhoogte of stijl.

De waarderingskaart geeft een overzicht van het type woningen in en palend aan het stadsgezicht.

3.4. Gevelbepleistering

Oorspronkelijk hadden de woningen in het beschermde stadsgezicht een witgeschilderde gevelbepleistering, met uitzondering van het nummer 13-15 dat in baksteen was uitgewerkt, zoals 't Voske op nummer 40. De gevels van de woningen waren bepleisterd, zeker tot de jaren 1950. In de jaren 1960 werd bij een aantal woningen de gevelbepleistering weggehaald. Het was een modeverschijnsel om de baksteen en de structuur van het gebouw te laten zien, daar waar een pleisterlaag oneffenheden en bouwsporen camoufleerde en zorgde voor een egaler uitzicht van de woning.

Zicht op de Sint-Gummarusstraat vanuit de De Heyderstraat

Zicht op de Sint-Gummarusstraat vanuit de Heilige-Geeststraat

3.5. Hardstenen plinten

In de Sint-Gummarusstraat zijn er zowel gewone als verhoogde hardstenen plinten tot aan de onderzijde van de vensteropeningen. Deze hardstenen plinten komen steeds voor. Enkele hardstenen plinten zoals bij Sint-Gummarusstraat 9 en 22 zijn zelfs uitgewerkt met decoratieve elementen.

Verhoogde hardstenen plint bij Sint-Gummarusstraat 9

Verhoogde hardstenen plint bij Sint-Gummarusstraat 19

Hardstenen plint bij Sint-Gummarusstraat 11

Verhoogde hardstenen plint bij Sint-Gummarusstraat 23

3.6. Kroonlijsten

De kroonlijst is de vooruitspringende lijst die het bovenste deel of bekroning vormt van de gevel net onder het dak. Kroonlijsten vormen een belangrijk onderdeel van de neoclassicistische stijl en verwijzen naar de bekroning van de Griekse tempels. Ze zijn geprofileerd, getand en voorzien van modillons of consoles met een plantenmotief.

Kroonlijst Sint-Gummarusstraat 9

Kroonlijst Sint-Gummarusstraat 7

Kroonlijst Sint-Gummarusstraat 17

Kroonlijst Sint-Gummarusstraat 25

3.7. Raamtypes

De meeste woningen in het stadsgezicht hebben T-ramen of guillotineramen:

T-ramen: deze ramen hebben hun naam te danken aan hun T-vormig profiel. Ze hebben bovenaan een vast bovenlicht en twee opendraaiende raamvleugels onderaan.

Guillotineramen of H-ramen. Bij deze ramen kan het boven- en benedendeel van het raam verticaal langs elkaar schuiven.

Oorspronkelijk werden alle ramen vervaardigd in hout. Een aantal ramen werden in de loop der jaren vervangen door nieuwe in hout, aluminium of PVC.

Schuifraam Sint-Gummarusstraat 17

Schuifraam Sint-Gummarusstraat 29

Mengeling T-ramen en tweevlakkige ramen met roedeverdeling afgeronde vensteropeningen Sint-Gummarusstraat 18

T-Ramen in rechthoekige vensteropeningen Sint-Gummarusstraat 7

T-Ramen in rechthoekige vensteropeningen Sint-Gummarusstraat 5

Tweevlakkige ramen Sint-Gummarusstraat 29

T-ramen en rondbogige vensteropeningen Sint-Gummarusstraat 2

Mengeling T-ramen en tweevlakkige ramen in rechthoekige, steekbogige en rondbogige vensteropeningen Sint-Gummarusstraat 31-33

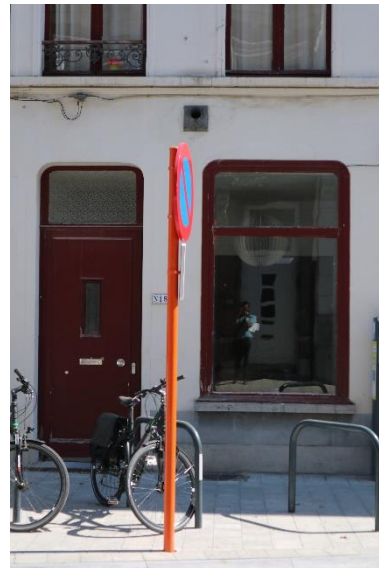
3.8. Deuren

Bij de meeste panden in het stadsgezicht komen enkele deuren voor, met als uitzondering Sint-Gummarusstraat 22 en 9 waar een dubbele deur aanwezig is. De meeste deuren zijn voorzien van een bovenlicht. Dit is een raam net boven de deur met als doel licht in de hal of gang te brengen. Deuren met een deurrooster en deurglas komen ook voor. Dit om nog meer licht binnen te laten, maar ook om te zien wie er voor de deur stond. De deur werd dan beveiligd door een sierlijk deurrooster in gietijzer.

Een aantal deuren werden in de loop der jaren vervangen door nieuwe in hout, aluminium of PVC.

Deur met deurlicht en bovenlicht

Deur met deurlicht en bovenlicht

Dubbele deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 22

Deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 5

Deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 7

Dubbele deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 9

Deur met deurlicht en bovenlicht Sint-Gummarusstraat 19

Deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 25

Deur met bovenlicht Sint-Gummarusstraat 29

Deuren met bovenlicht. Links aangepaste deur, rechts mogelijk authentiek volgens bouwplan Sint-Gummarusstraat 31-33

3.9. IJzerwerk

Voetschrapers

Tekst nog toevoegen en foto's verplaatsen

Voetschraper Sint-Gummarusstraat 23

Voetschraper Sint-Gummarusstraat 7

Voetschraper Sint-Gummarusstraat 5

Voetschraper Sint-Gummarusstraat 11

Kelderroosters

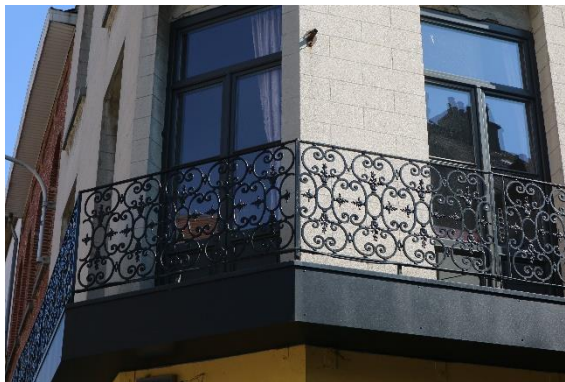
Gietijzeren kelderrooster Sint-Gummarusstraat 22

Aansluiting van waterkraan en afdichting keldergat Sint-Gummarusstraat 23

Balustrades en vensterleuningen

De balustrades vormden een beveiliging op balkons en bij fenêtres-à-terre (letterlijk ramen tot op de grond). Door de techniek van gietijzer konden er op een decoratieve elementen zoals balustrades en allerhande leuningen op grote schaal gefabriceerd worden. Meestal werden er plant of bloemmotieven gebruikt.

Gietijzeren balustrade hoekpand Heilige Geeststraat 10

Gietijzeren balustrade en vensterleuningen Sint-Gummarusstraat 8

Gietijzeren balustrade Sint-Gummarusstraat 7

Gietijzeren balustrade Sint-Gummarusstraat 9

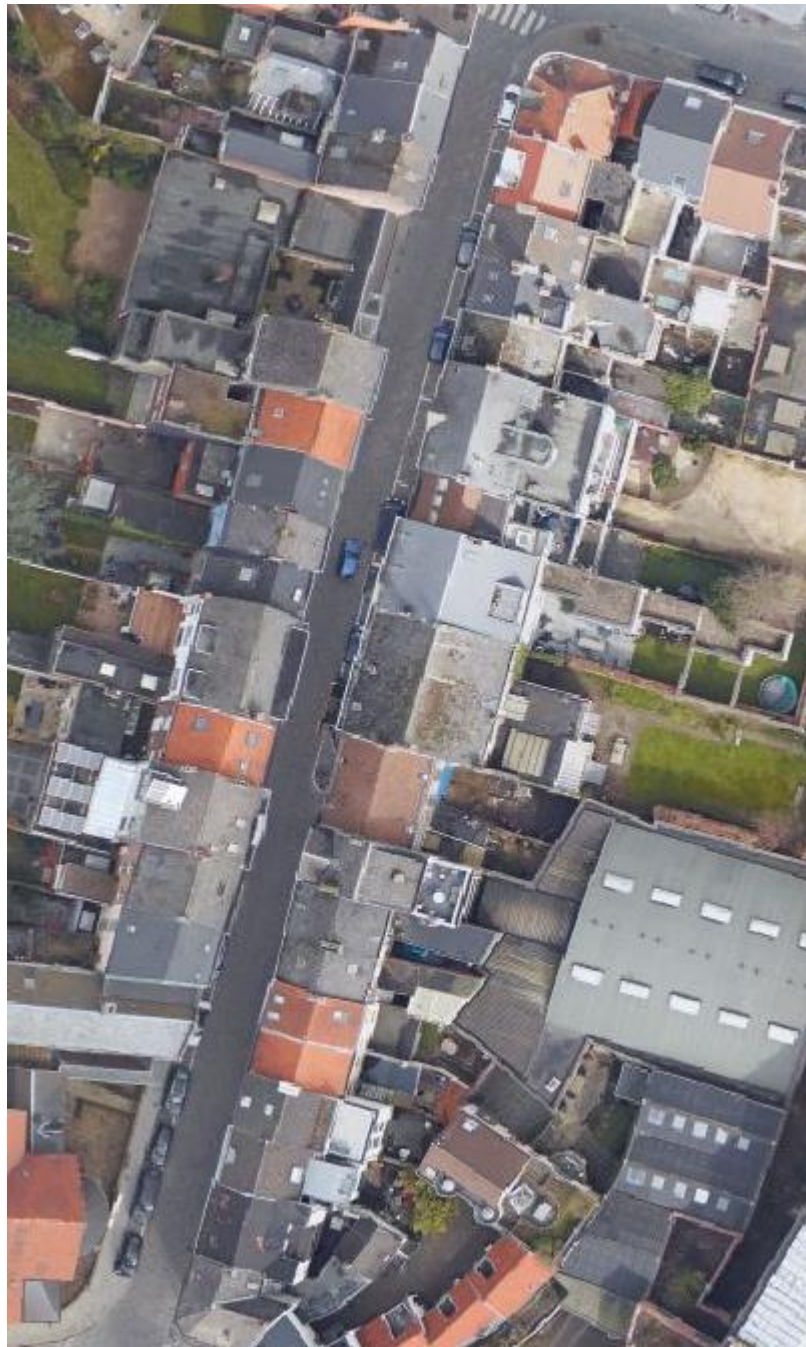

Gietijzeren balustrade Sint-Gummarusstraat 23

Gietijzeren balustrade Sint-Gummarusstraat 29

3.10. Bedaking

In oorsprong lagen er op enkele uitzonderingen na overal dakpannen op de daken van de Sint-Gummarusstraat, maar doorheen de twintigste eeuw werden veel daken vervangen door leien in asbestcement of andere kunstleien.

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

De erfgoedwaarden zijn de waarden die aan het beschermde stadsgezicht worden toegekend en waarop de bescherming werd gebaseerd. Het geheel van straatgevels en bedaking van de Sint-Gummarusstraat werd op 8 maart 1993 beschermd door minister Johan Sauwens met een ministerieel besluit omwille van haar historische en artistieke waarde. In dit hoofdstuk worden de erfgoedwaarden, met de kenmerken en elementen aangeduid en beschreven.⁴⁰

4.1. Beschrijving van het beschermingsbesluit

Deze bescherming betreft de straatgevels en bedaking van de panden gelegen in de Sint-Gummarusstraat.⁴¹

4.2. Historische waarde

4.2.1. Algemeen

De eigenlijke straat werd pas in negentiende eeuw getrokken, maar kende door haar ligging een langere voorgeschiedenis. De Sint-Gummarusstraat gaat terug op een oud domein vlakbij het oudste monument van Lier en de plaats waar de heilige Gummarus een kapel stichtte. Het domein was nauw verbonden met het Sint-Gummaruskapittel en aan adellijke families. De Blijk werd gebruikt door de Lierse textielnijverheid en is daarmee verbonden met de lokale economische context. Het negentiende-eeuwse uitzicht werd in sterke mate bepaald door een aantal architecten en vooral door de Lierse Stadsbouwmeester Cox.

4.2.2. Stadsontwikkeling en burgerwoningen

Bij de aanleg van de Sint-Gummarusstraat werd de straat verkaveld en verkocht aan begoede burgers. Het maakt van de straat een representatief voorbeeld van stadsontwikkeling en sanering van de Lierse binnenstad in het laatste kwart van de negentiende eeuw. Het uitzicht van de straat werd sterk bepaald door de Lierse stadsbouwmeester Fr. H. Cox. Het verdwijnen van de Bellestraat en het dempen van de Kerkhofmolenloop rond 1912, veranderde het stadsbeeld en is een voorbeeld van sanering en woninguitbreiding binnen het oude stedelijke weefsel. De negentiende-eeuwse burgerhuizen in neoclassicistische stijl zijn representatief voor de ontwikkeling van de Lierse burgerij in het laatste kwart van de negentiende eeuw.

40 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019, <https://id.erfgoed.net/bsluiten/2490> [online],

41 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/4615> [online],

4.3. Artistieke waarde

4.3.1. Algemeen

Het beschermde stadsgezicht bestaat voornamelijk uit neoclassicistische woningen of aangepaste woningen. De uniforme bouwlijn, de aansluitende bedaking en de homogene bebouwing vormen een artistiek geheel van het beschermde stadsgezicht. Deze architectuur werd sterk gereguleerd door de stadsbouwmeester Cox en gaven aan de stad Lier een wit bepleisterd en beschilderd uiterlijk tot aan de Eerste Wereldoorlog.⁴²

4.3.2. Neoclassicistische burgerwoningen

De Sint-Gummarusstraat heeft een aantal burgerwoningen in neoclassicistische stijl en hebben samen een grote artistieke waarde en ensemblewaarde. Het neoclassicisme geeft veeleer de voorrang aan het geheel dan elke individuele gevel te benadrukken. De woningen in werden in grote mate bepaald door stadsarchitect Cox die de nummers 2 (1877), 5 (1877), 7 (1879), 9 (1877), 40 (1877) ontwierp. Deze burgerwoningen zijn een representatief voorbeeld van burgerlijke architectuur uit het laatste kwart van de negentiende eeuw. De Sint-Gummarusstraat 22 is een zeer sterk uitgewerkt voorbeeld in neoclassicistische stijl.

De burgerwoningen in het beschermde stadsgezicht zijn representatief voor de ontwikkeling van de Lierse burgerij in het laatste kwart van de negentiende eeuw. De gevels in een lichte tint beschilderd en bepleisterd, worden gekenmerkt door een sterk uitgebreide ornamentiek. Het is een geheel van burgerwoningen van twee tot drie bouwlagen en twee à drie traveeën onder zadeldaken met pannen of leien.

De gevels worden soms afgebakend door hardstenen kordonvormende lijsten en hebben telkens hardstenen plinten. De neoclassicistische gevels worden bekroond met een kroonlijst, al dan niet met consoles en modillons. Vensteropeningen zijn rechthoekig of afgerond en soms geprofileerd of voorzien van een omlijsting en hebben over het algemeen T-vormige draairamen. Ramen, deuren en kroonlijsten zijn bij enkele woningen nog authentiek. Balustrades, vensterleuningen en rolluiken komen regelmatig voor bij de burgerwoningen in de Sint-Gummarusstraat.

4.3.3. Winkelpanden

Enkele woningen werden ingericht als winkelpand. In de eerste plaats het hoekhuis Heilige Geeststraat 10, maar ook Sint-Gummarusstraat 2. Op de oudste foto van de Sint-Gummarusstraat is bovendien te zien dat er een winkel gevestigd was in het nummer 33.⁴³

⁴² Zie de bouwvoorschriften in de bouwdoSSIers van individuele woningen.

⁴³ Zie foto SLI001000731 op pagina 21.

5. VISIE EN DOELSTELLINGEN OP HET TOEKOMSTIG BEHEER

5.1. Visie

Het beheersplan stelt voorop om samen met de betrokken eigenaars, bewoners en overheden de komende 24 jaar te werken aan het behoud, het herstel en de herwaardering van het beschermde stadsgezicht Sint-Gummarusstraat. De aanwezige erfgoedwaarden worden op een duurzame manier versterkt en bewaard voor de toekomst. Het beheersplan neemt het laat negentiende- en vroeg twintigste-eeuwse neoclassicistische straatbeeld als uitgangspunt. Het beheersplan wil een positieve impact hebben op het erfgoed van de stad Lier.

5.2. Hoofddoelstellingen

Op basis van de visie worden een aantal doelstellingen en ambities geformuleerd voor de komende 24 jaar. De doelstellingen staan in functie van de aanwezige erfgoedwaarden van het beschermde stadsgezicht in de Sint-Gummarusstraat met haar vrij gaaf bewaarde neoclassicistische burgerwoningen.

5.2.1. Hoofddoelstelling 1: Behoud, herstel en herwaardering van de individuele panden

De erfgoedwaarden van de individuele panden binnen het beschermde stadsgezicht van de Sint-Gummarusstraat worden geherwaardeerd door het behouden, bewaren en herstellen van de aanwezige erfgoedelementen. Alle ingrepen dienen de aanwezige erfgoedwaarden te ondersteunen en versterken.

Behoud van erfgoedelementen

Actief onderhoud is van primordiaal belang om het verlies van erfgoedwaarden tegen te gaan. Historische erfgoedelementen worden zoveel als mogelijk behouden door middel van preventieve maatregelen uit te voeren. Het veronderstelt het behoud van de bepleistering, de gevelindeling, het houten schrijnwerk, ijzerwerk en de oorspronkelijke bedaking.

Herstel van erfgoedelementen

Herstel van de beschadigde erfgoedelementen is evenzeer een belangrijke vorm van behoud en dragen bij tot een herwaardering van de erfgoedwaarde. Tijdig herstel door middel van gepaste maatregelen kan een volledig verlies van erfgoed voorkomen. Het veronderstelt het herstel van beschadigde bepleistering, hardstenen plinten en structurelementen, schrijnwerk, ijzerwerk en bedaking. -

Vernieuwen, herplaatsen en reconstrueren van erfgoedelementen

Het vernieuwen, herplaatsen of verbeteren van de erfgoedelementen die onherstelbaar beschadigd of verdwenen zijn, zal de erfgoedwaarde verhogen. Bepaalde erfgoedelementen die deels of volledig verdwenen zijn, kunnen door eigenaars opnieuw geplaatst worden. Het herstelt bepaalde hiaten met respect voor de aanwezige erfgoedelementen. Het veronderstelt het vervangen, reconstrueren of terugplaatsen van bepleistering, hardstenen plinten, geschilderd houten schrijnwerk, ijzerwerk en bedaking. Reconstructie van verdwenen

elementen kan wanneer dit gebaseerd is op beschikbaar historisch bronnenmateriaal. Voorafgaand aan de plaatsing van de gereconstrueerde elementen op de locatie van verdwenen elementen, wordt een ontwerp opgemaakt. Wat betreft het schrijnwerk wordt er gestreefd naar behoud en herstel van kwalitatief schrijnwerk, of reconstructie in hout wanneer het schrijnwerk in slechte staat.

5.2.2. Hoofddoelstelling 2: Herwaarden van het stadsgezicht

Het karakteristieke laat negentiende-eeuwse neoclassicistische straatbeeld wordt geherwaardeerd door het behoud en herstel van de individuele panden en door aandacht te besteden aan de vormgeving, het kleurgebruik, de materialisatie, de gevelopbouw en de ritmiek. Het onderscheidt zich door haar erfgoedwaarden van andere stadsdelen.

Behoud van ensembles

Woningen die een ensemble vormen streven naar een uniformer uitzicht om de leesbaarheid en de beeldwaarden te verhogen. Concreet gaat het om Sint-Gummarusstraat nummers 8 en 10; 18 en 20; 31 en 33.

Behoud en herstel van gevelbepleistering

Eigen aan de neoclassicistische burgerwoningen is de gevelbepleistering. Waar de bepleistering nog aanwezig is blijft ze behouden of wordt ze hersteld. Ontpleisterde of gedecapeerde gevels worden opnieuw bepleisterd met een gladde ambachtelijke pleisterlaag. Dit zorgt naast herstel van de stijleenheden bovendien voor een extra bescherm laag van de baksteen. Qua tint van de bepleistering en beschildering wordt telkens voor een witte kleur gekozen. Concreet worden de woningen 2, 11, 12 en 32 terug voorzien van een gevelbepleistering. Bij de woningen 19 en 21 zijn de gevels gecementeerd en deze mogen opnieuw een pleisterlaag krijgen of een schildering in een witte tint om een gelijkaardig effect te bekomen.

Herstel van de bedaking

Bij woningen die een ensemble vormen wordt er gestreefd naar een uniforme bedaking. Weinig panden in het beschermd stadsgezicht bezitten nog hun oorspronkelijke bedaking. Waar in oorsprong pannen lagen kan naar leien worden overgegaan, maar niet andersom tenzij wordt aangetoond dat de dakconstructie dit kan dragen. Bij het vernieuwen van de bedaking worden de dakvlakvensters bij voorkeur aan de achterzijde geplaatst. Indien het enkel mogelijk is om aan de voorzijde licht binnen te laten vanwege de interne indeling, is het mogelijk om maximaal 2 dakvlakvensters te plaatsen aan de straatzijde met een afmeting van (520 x 850mm). Dakkapellen worden niet toegestaan, omdat deze de erfgoedwaarde verstoren. Zonnepanelen worden enkel toegelaten op het achterste dakvlak.

Behoud, herstel en reconstructie van het hoofdgestel

Het hoofdgestel bestaande uit het geheel van de kroonlijst, getand, versierd met modillons of consoles, en geprofileerde lijst wordt behouden, hersteld of gereconstrueerd bij woningen die een ensemble vormen. Deze specifieke gevelelementen zijn een belangrijk onderdeel typisch voor de laat- en neoclassicistische woningen. Het laat toe meer eenheid te krijgen en de leesbaarheid van de gebouwen te verhogen. Reconstructie is wenselijk op basis van historisch

bronnenmateriaal of bestaande voorbeelden. Hier kan naar verwezen worden in de individuele fiches.

5.3. Nevendoelstellingen

5.3.1. Nevendoelstelling 1: Inzetten op lokale mobiliteit

Tijdens het participatiemoment met eigenaars en bewoners werd er aangegeven dat er meer ingezet moet worden op lokaal verkeer, en dat doorgaand verkeer best vermeden wordt in het beschermde stadsgezicht. Inzetten op lokale mobiliteit leunt meer aan bij de residentiële functie die de straat heeft. Maatregelen op vlak van mobiliteit dienen gebaseerd te worden op een mobiliteitsonderzoek en het bredere beleidskader over mobiliteit in de binnenstad. De stad Lier houdt bij het mobiliteitsbeleid rekening met de mobiliteit binnen het beschermde stadsgezicht.

5.3.2. Nevendoelstelling 2: Verbeteren en ontsluiten van het openbaar domein

De stad Lier besteedt bij de inrichting van de openbare ruimte aandacht aan het opwaarderen van het beschermde stadsgezicht en de beeldkwaliteit van verlichting en straatmeubilair.

Straatverlichting en nutsvoorzieningen

Een uniforme straatverlichting zal de beeldkwaliteit verbeteren en wordt aangemoedigd. Vanwege de bescherming van het stadsgezicht is het gepast dat de betrokken nutsmaatschappijen die verantwoordelijk zijn voor de straatverlichting alle vormen van de bekabeling en armaturen degelijk bevestigen en wegwerken, bij voorkeur worden deze ondergronds geplaatst. Loshangende kabels, aftakkingen etc., zijn storend en doen afbreuk aan de erfgoedwaarde in het straatbeeld.

Het aanbrengen van historische straatverlichting door het (her)gebruik van historische lantaarns is een mogelijkheid. Wanneer historische lantaarns niet als hoofdverlichting aangebracht kunnen worden, is het een optie om historische lantaarns als sfeerverlichting te bevestigen.

Straatmeubilair installeren

Straatmeubilair zoals zitbanken, signalisatie, verkeersborden, fietsenstallingen, etc., die in nabijheid van het beschermde stadsgezicht worden ingericht, moeten op een doordachte manier worden geplaatst en mogen de erfgoedwaarden en beeldkwaliteit niet verstoren.

Straatbeplanting aanbrengen

Het aanplanten van kleine bomen verstoren het stadsgezicht niet en is een mogelijkheid. In oorsprong waren er geen bomen of stadsgroen voorzien in de straat.

5.3.3. Nevendoelstelling 3: Behouden en versterken van de beeldkwaliteit

In de omgeving van het beschermde stadsgezicht zijn er een aantal beeldbepalende en niet passende panden die net buiten de afbakening van het beschermde stadsgezicht vallen. Uit het participatiemoment bleken enkele bewoners bezorgd om de toekomst van enkele panden, omdat ze in aanmerking komen voor sloop.

Beeldbepalende panden palend aan het stadsgezicht behouden

Woningen palend aan het stadsgezicht die de stedenbouwkundige en architecturale waarde van het stadsgezicht ondersteunen zijn beeldbepalend en behoudenswaardig. Ze worden als verrijkend en inspirerend voor het stadsgezicht ervaren. Het gaat concreet om de volgende panden: Sint-Gummarusstraat 1, 3 36 en 40 maar ook De Heyderstraat 3-5. .

Niet passende panden palend aan het stadsgezicht komen in aanmerking voor nieuwbouw

Bij niet passende panden ontbreekt de dialoogwaarde met het stadsgezicht. De karakteristieke gevelritmiek, opbouw en materiaalgebruik ontbreken waardoor ze storend werken voor het stadsgezicht. Deze panden komen in aanmerking voor een nieuwbouw. Voor de vervangende nieuwbouw wordt vooropgesteld dat deze een hedendaagse vormgeving heeft met respect voor de historische en architecturale context, de gevelopbouw, gevelverhoudingen en ritmiek. Het gaat concreet om volgende panden: De Heyderstraat 8 en Sint-Gummarusstraat 34 en 38.

Richtlijnen voor nieuwbouw binnen het stadsgezicht

Het beschermde stadsgezicht wordt hier en daar onderbroken door nieuwbouw en woningen met niet passende ingrepen uit de tweede helft van de twintigste eeuw. Deze panden komen in aanmerking voor een nieuwbouw. Voor de vervangende nieuwbouwarchitectuur wordt vooropgesteld dat deze een hedendaagse vormgeving heeft met respect voor de historische en architecturale context, het omliggende gabarit en de gevelverhoudingen. De gevels worden afgewerkt met een gladde witgeschilderde pleisterlaag. Het houdt rekening met het gabarit en de gevelverhouding van de neoclassicistische panden in het stadsgezicht. De nieuwbouw wordt uitgevoerd met staande vensters volgens de maatvoering van de bestaande historische gevels. Het gaat concreet om volgende panden: e gevels van de Sint-Gummarusstraat nummers 13,15, 16 en 28. Deze panden werden verbouwd voor de bescherming in 1993 van kracht was en die erfgoedwaarde missen die aan de basis liggen van het beschermingsbesluit.

Integratie in stedelijk beleid

De stad Lier onderzoekt of de beeldbepalende en niet passende panden kunnen worden toegevoegd aan het instrumentarium van de stedenbouwkundig omgevingsambtenaar ter afweging van de goede ruimtelijke ordening in functie van het beschermde stadsgezicht.

5.3.4. Nevendoelstelling 4: Toepassen van energiebesparende maatregelen en duurzaamheid

Energiebesparende maatregelen aan het beschermde erfgoed mogen toegepast worden, mits deze de erfgoedwaarden niet schaden. Het zoeken naar alternatieve energiebesparende oplossingen wordt aangemoedigd, maar het is belangrijk dat deze maatregelen kaderen in een ruimer geheel. Goed afwegen welke ingrepen al of niet nodig of wenselijk zijn is daarom belangrijk.

Duurzaamheid in erfgoed

Bouwkundig erfgoed dat reeds meer dan een eeuw bestaat, is per definitie een duurzaam en wordt best zo lang mogelijk bewaard. Duurzaamheid omvat immers ook de levensduur van gebruikte materialen, hergebruik en spaarzaam omspringen met het materiaal en behoud van erfgoedwaarden en elementen. Regelmatig onderhoud en herstel zijn vormen van duurzaam beheer. Historische materialen die reeds jaren meegaan hebben immers hun duurzaamheid reeds bewezen.

Energiebesparende maatregelen

Met het Energiedecreet van 2009 wil de Vlaamse overheid aanzetten tot energiebesparende maatregelen. In historische gebouwen vraagt het toepassen van energiebesparende maatregelen vaak maatwerk, maar is niet onmogelijk.⁴⁴⁴⁵ Wel zijn de erfgoedwaarden van groot belang en daarom is er een uitzonderingsregel die stelt dat beschermd erfgoed niet aan de gevraagde vereisten moet voldoen, wanneer deze een verlies aan erfgoedwaarden betekenen.

Het verbeteren van energieprestaties door plaatsen van dakisolatie aan de binnenzijde is mogelijk. Ingrepen in het kader van dubbele beglazing mogen toegepast worden. Behoud en herstel van houten schrijnwerk verdient de voorkeur. Indien vervangen onvermijdelijk is gebeurt dit naar het oorspronkelijk model, met profilering en uitgewerkt in hout. Het plaatsen van verluchttingsroosters in het schrijnwerk in de voorgevel is niet toegelaten.

Het plaatsen van systemen voor zonne-energie op de daken is niet toegestaan aan de straatzijde omdat deze visueel sterk aanwezig zijn. Systemen voor zonne-energie worden bij voorkeur op platte daken of een achterbouw geïnstalleerd. Alternatieven zijn besparen op energieverbruik, overstappen op groene stroom of als coöperatieve in een energieopwekkingsproject.

⁴⁴

6. BEHEERSMAATREGELEN

Het beheer van het beschermde stadsgezicht en het uitvoeren van de maatregelen is in handen van de eigenaars en bewoners. In dit hoofdstuk worden concrete maatregelen, tips en aandachtspunten meegegeven die toelaten dat de beheersdoelstellingen die in het vorige hoofdstuk werden vooropgesteld worden bereikt.

Het Onroerenderfgoeddecreet hanteert de principes van het actief en het passief behoudsbeginsel. Het verbod op het ontsieren, beschadigen, vernielen of andere handelingen die de erfgoedwaarden schaden heet passief behoud is geldig voor iedere burger. Actief behoud is het tijdig uitvoeren van werken, onderhoud, instandhouding, herstel en beveiliging van het erfgoed en geldt in het bijzonder voor eigenaars en beheerders. De beheersmaatregelen geven concreet weer welke handelingen er uitgevoerd mogen en/of moeten worden.

Het geheel aan maatregelen bestaat uit éénmalige maatregelen en wederkerende maatregelen. Het beheersplan is een langetermijnplan en staat eigenaars en bewoners vrij om te kiezen welke eenmalige werken wanneer worden uitgevoerd, tenzij het gaat om dringende instandhoudingswerken. Voor de wederkerende werken wordt telkens een richtlijn gegeven op welke termijn deze moeten gebeuren. Het gaat bij wederkerende werken vooral om onderhoudswerken. Op het einde volgt een lijst met de opsomming van alle werkzaamheden.

Fiches van alle individuele panden met mogelijke beheersmaatregelen en werkzaamheden worden in bijlagen voorzien.

6.1. Daken

Ondanks dat de daken vanaf het publiek domein minder of niet zichtbaar zijn en de meeste bedaking in de Sint-Gummarusstraat in de loop der jaren werd vervangen, maken zij expliciet deel uit van het beschermde stadsgezicht. Bijgevolg vormen dakherstel, vernieuwing en onderhoud belangrijke maatregelen in het beheersplan. Gezien de bescherming wordt er uitspraak gedaan over dakpannen of leien, nokken en hoeken en dakaansluitingen. De dakvlakvensters en dakkapellen worden apart besproken, de dakgoten worden besproken onder 'Waterafvoer'.

6.1.1. Dakbedekking

De meeste daken in de Sint-Gummarusstraat zijn bedekt met leien, zowel in natuursteen als asbesthoudende leien. Aanvankelijk wisselde de dakbedekking tussen natuurstenen leien en dakpannen. Waar in oorsprong pannen lagen kan naar leien worden overgegaan, maar niet andersom tenzij wordt aangetoond dat de dakconstructie dit kan dragen. Dakconstructies die in oorsprong bedoeld waren om dakpannen te dragen zijn sterk genoeg om het gewicht te dragen. Voor dakconstructies die in oorsprong leien hadden gaat dat niet altijd op, omdat het gewicht van leien aanzienlijk lager is. Bij woningen die een ensemble vormen wordt er gestreefd naar een uniforme bedaking.

Dakpannen

Een aantal panden binnen het stadsgezicht beschikt over een dak met keramische pannen. In hoofdzaak zijn dit rode Boomse of holle dakpannen. Dakpannen die door stormweer, vorst of

mechanische oorzaken beschadigd zijn, kunnen makkelijk vervangen worden. Dit geldt evenzeer voor nokpannen en hoekpannen.

Het volledig vervangen van pannendaken is zelden noodzakelijk en hergebruik van dakpannen wordt aangemoedigd. Wanneer bij dakwerken, zoals het herstellen van de dakconstructie, meer pannen van het dak gehaald moeten worden, wordt het hergebruik van dezelfde pannen aangemoedigd. Het is een duurzame manier om met materiaal om te gaan. Originele dakpannen die nog aanwezig zijn blijven behouden, beschadigde pannen worden vervangen door dakpannen van hetzelfde type en dezelfde kleurstelling en bij voorkeur een gerecupereerde pan.

Bij pannendaken is het belangrijk om de dakpannen regelmatig na te kijken. Bij stormweer kunnen dakpannen verschuiven en vervolgens de dakconstructie niet meer afdoende beschermen. Pannen kunnen bovendien vallen wanneer ze niet meer goed bevestigd zijn met materiële of lichamelijke schade tot gevolg.⁴⁶

Natuurstenen leien

Een aantal panden binnen het stadsgezicht beschikt over een dak met natuurstenen leien en werden gelegd in maasdekking; rechthoekige leien die elkaar in verband overlappen in een dubbele bedekking. Dakleien wegen lichter dan dakpannen, waardoor de dakconstructie lichter mag zijn. Natuurstenen leien zijn erg duurzaam en behoeven bij goed onderhoud maar eens om de vijftig à tachtig jaar vernieuwd en hersteld te worden. Moderne kunstleien zijn daarentegen goedkoper, maar gaan minder lang mee.

De duurzaamheid van een dak met natuurstenen leien wordt naast de kwaliteit (dit wil zeggen de dichtheid) van de leisteen ook sterk bepaald door het vakmanschap waarmee de leien worden gelegd en onderhouden. Onderhoud van een leiendak betekent controleren of alle leien nog in goede staat zijn en of ze nog goed bevestigd zijn. Leien worden waar nodig vervangen met hetzelfde type en hetzelfde formaat lei en met dezelfde bevestigingstechniek.

Indien de volledige natuurleien dakbedekking in slechte staat verkeert en integraal vervangen moet worden kiest men best hetzelfde type natuurleien met eenzelfde type dekking (maasdekking) en dezelfde bevestigingstechniek (hoofdzakelijk smeedijzeren haken).

Asbestcementleien

Kunstleien vervaardigd uit asbestcement werden toegepast vanaf het begin van de twintigste eeuw en komen in de Sint-Gummarusstraat zeer veel voor op daken, maar ook als muurbekleding. Deze leien werden veelal geplaatst in een maasdekking of in ruitdekking.

Sinds 1998 is het verboden om nog asbesthoudende leien te plaatsen, omdat losse asbestvezels kankerverwekkend zijn. Verschillende dakpannen en natuurstenen leien werden in de loop van vorige eeuw vervangen met asbesthoudende leien, omdat het een goedkope oplossing vormde en bovendien een zeer weersbestendig materiaal is. Hechtgebonden asbesttoepassingen zoals in dakleien zijn niet schadelijk voor de gezondheid, wanneer ze niet

beschadigd of verweerd zijn. Sommige daken in het beschermde stadsgezicht kunnen inmiddels honderd jaar oud zijn, waardoor een zeker risico op verwerking bestaat.

Asbestcementleien zijn weinig waardevol qua erfgoedwaarden en worden op termijn best vervangen door nieuwe natuurstenen leien of moderne kunstleien. Het verwijderen van asbestleien moet door gespecialiseerde firma's gebeuren vanwege de veiligheidsrisico's.

Het reinigen van asbestdaken is bij wet verboden, omdat vezels los kunnen komen.⁴⁷ Door reinigen onder hoge druk komen asbestvezels vrij, alsook door de dakbedekking te bewerken. Onderhoudsmaatregelen en herstel van deze daken is bijgevolg uitgesloten.⁴⁸

6.1.2. Dakaansluitingen

Sommige daken hebben aansluitingen met slabben in lood of zink op plaatsen waar het dak grenst aan andere daken of muren. Dergelijke aansluitingen beschermen de plaatsen waar het dak gevoelig is aan insijpelend water. Aansluitingen en slabben worden best gecontroleerd op openstaande naden, omdat water dat langs deze openingen insijpelt schade toebrengt aan de onderliggende dakconstructie met houtrot, schimmelvorming of vorstschade tot gevolg. Wanneer er elektrische kabels onder het dak lopen kunnen deze zelfs kortsluiting en brand veroorzaken.

Herstel van dakaansluitingen gebeurt met getrapte loketten/slabben in lood of zink ingewerkt in de bestaande voegen van het metselwerk (inslijpen in het metselwerk is niet toegestaan).

6.1.3. Dakvlakvensters en dakkapellen

Bestaande dakvlakvensters moeten niet onnodig verwijderd worden. Bij vernieuwing van de bedaking worden de dakvlakvensters bij voorkeur aan de achterzijde van de woning geplaatst om de zolderverdieping bewoonbaar te maken.

Indien het omwille van de interne structuur van de woning nodig is toch dakvlakvensters aan de straatzijde te plaatsen wordt dit toegestaan onder voorwaarden. Aan de straatzijde worden maximaal 2 dakvlakvensters verzonken in het dak toegelaten. De afmetingen zijn beperkt tot 520x850mm.

Het aanbrengen van nieuwe dakkapellen wordt niet toegestaan.

6.1.4. Dakreiniging en ontmossing

Dakbedekking wordt vaak geconfronteerd met mossen en vormen de meest courante verontreiniging op daken. Klimaat en oriëntatie van het dak zijn de belangrijkste oorzaken van mossen op het dak. Ook de dakopbouw en de hellingsgraad van het dak en een goeie ventilatie tussen de pannen en het onderdak (indien aanwezig) spelen een rol. Mossen zijn niet schadelijk voor de dakconstructie of de dakbedekking, maar vormen louter een esthetisch probleem.

⁴⁸ <https://www.ovam.be/meest-gestelde-vragen-doelgroep-particulieren>

Mos kan makkelijk verwijderd worden met een product zonder dat dit schade toebrengt aan de dakbedekking. Let wel dat dergelijk product niet in het hemelwater terecht komt, door vóór de reiniging de afvoer van de dakgoot te ontkoppelen.

Daken met asbestcementleien mogen niet gereinigd worden, dit is bij wet verboden.⁴⁹

6.2. Gevels

Eigen aan de neoclassicistische bebouwing van de burgerwoningen zijn de bepleisterde en witgeschilderde gevels die van Lier een 'witte stad' maakte op het einde van de negentiende eeuw. In de jaren 1960 en 1970 werden heel wat historische woningen ontleisterd of gedecapeerd om de constructie en baksteen te tonen. Dit is echter nefast voor het voegwerk en de baksteen, omdat een pleisterlaag naast esthetische waarden ook een zekere bescherming biedt. Tijdens het participatiemoment werd duidelijk dat de beheersmaatregelen voor gevels moeten leiden naar het bewaren of herstellen van deze erfgoedwaarde.

6.2.1. Herstel van voegen metselwerk

Bij enkele woningen zijn een aantal werkzaamheden aan het metselwerk nodig of wenselijk voorafgaand aan het (opnieuw) bepleisteren. Metselwerk bestaat uit bakstenen en voegwerk. Voor beide onderdelen van het metselwerk wordt voorgesteld om deze te herstellen of vervangen.

Metselwerk

Bakstenen die barsten, schilferen of scheuren worden best vervangen om verdere verwerking en instabiliteit van de constructie te voorkomen. Via insijpelend vocht, groei van mossen en planten in de scheuren kunnen bakstenen verder verweren. Herstel van baksteen kan met steenherstelmortel of nieuwe bakstenen of recuperatiesteen van hetzelfde type.

Voegwerk

Herstel van voegen is nodig wanneer de bakstenen dreigen los te komen of er een aanzienlijke hoeveelheid mortel is verloren. Voegwerk is het bindmiddel van het metselwerk en net als baksteen onderhevig aan water en wind. Licht verweerd voegwerk vormt meestal geen probleem, maar op de plaatsen waar bakstenen los dreigen komen en beschadigd zijn, is het opnieuw aanbrengen van voegsel wel belangrijk.

Voor kleine herstellingen bieden de gangbare restauratiemortels een goede oplossing. De eigenschappen van de nieuwe mortelsamenstelling moeten weliswaar verenigbaar zijn met die van andere materialen in dezelfde zone zoals natuursteen of de baksteen, maar ook de bepleistering die er bovenop komt.⁵⁰ Best wordt er gewerkt met een dampopen kalkmortel of kalkcement (bastaardmortel).

49 Zie 8.1.1 asbestcementleien

50 Onderhoud en herstel van voegen en historisch metselwerk, Monumentenwacht, 36-37.

6.2.2. Gevelbepleistering herstellen of opnieuw aanbrengen

De erfgoedwaarden van het beschermde stadsgezicht worden versterkt door het opnieuw aanbrengen van de gevelbepleistering. Bij panden waar de bepleistering verdwenen is, worden de gevels opnieuw bepleisterd met een gladde ambachtelijke pleister en beschilderd met een witte tint. Hydraulische minerale kalkmortel is de aangewezen soort om de gevel te restaureren. Door de gevel te bepleisteren krijgt men een egalere uitzicht, waar bij blote bakstenen verschillende bouwsporen zichtbaar zijn. Er mogen geen korrelpleisters gebruikt worden.

Voor de restauratie en het opnieuw aanbrengen van de gevelbepleistering dient er als raaplaag een kalkmortel en als toplaag een kalk/gipsmortel gebruikt te worden. Het aanbrengen van bepleistering vraagt de nodige kennis, zowel op vlak van materiaalgebruik als de timing wanneer de pleisterlagen worden aangebracht en dient door een deskundige stukadoor verricht te worden.

6.2.3. Geveldecoratie

Decoratieve elementen zoals kordonvormend lijstwerk, muurbanden neutenpanelen, profilering rond vensteropeningen, etc. zijn voor de neoclassicistische woningen zeer kenmerkend en verhogen de erfgoedwaarde. Geveldecoratie moet behouden blijven en mag bij ontbreken opnieuw aangebracht worden op basis van historisch bronnenmateriaal. In de individuele fiches staan verwijzingen naar zulke decoratieve elementen.

Schade aan gevelbepleistering herstellen

Bij een bepleistering op een samengestelde ondergrond kunnen lokaal afgetekende scheuren of scheurpatronen optreden of kan de bepleistering loskomen van de ondergrond en afvallen in de vorm van schollen. Dit is vaak het gevolg van uitvoeringsfouten in het verleden.

Scheuren ontstaan door slecht gehechte pleister waardoor deze loskomt en afvalt in plakken of schollen. Een slechte hechting is veelal het gevolg van een onvoldoende voor bevochtigde ondergrond op het ogenblik van het aanbrengen, een te natte ondergrond, een te gladde ondergrond of te weinig of te veel bindmiddel. Slechte gehechte bepleistering wordt best geheel vervangen. Een goede voorbevochtiging van de ondergrond met een juiste dosering van het bindmiddel in de raaplaag is belangrijk. Eventueel kan een proefstuk gemaakt worden.⁵¹

Op plaatsen waar corrosiegevoelige metalen onderdelen zonder behandeling mee bepleisterd werden, zal het pleister snel afgedrukt worden. De bepleistering wordt verwijderd en vervangen, maar de roestende elementen moeten eerst behandeld worden tegen verdere corrosie.

Bij een bepleistering die over het hele oppervlak een webvormig scheurpatroon vertoont, kan de oorzaak liggen in het gebruik van: te veel bindmiddel, te veel fijne bestanddelen in de mortel, te veel water in het pleister, een te dikke pleisterlaag, een te snelle droging. Wanneer de bepleistering nog voldoende adhesie en cohesie vertoont, kan een afwerking met een

51 Gevelafwerking, Monumentenwacht, 18.

kalkverf volstaan die de kleine scheuren opvult en het oppervlak versterkt. In het andere geval moet men de pleisterlaag afkappen en vervangen.

Vochtkringen op de pleisterlaag

Doorslaande vochtkringen, vochtvlekken of strepen op de afwerkingslaag wijzen op te veel vocht in de muren en het pleister. Controleer eerst de hemelwaterafvoer en herstel lekkende dakgoten en defecte afvoerpijpen vooraleer een nieuwe verflaag aan te brengen. (bekijk beheersmaatregelen voor hemelwaterafvoer).

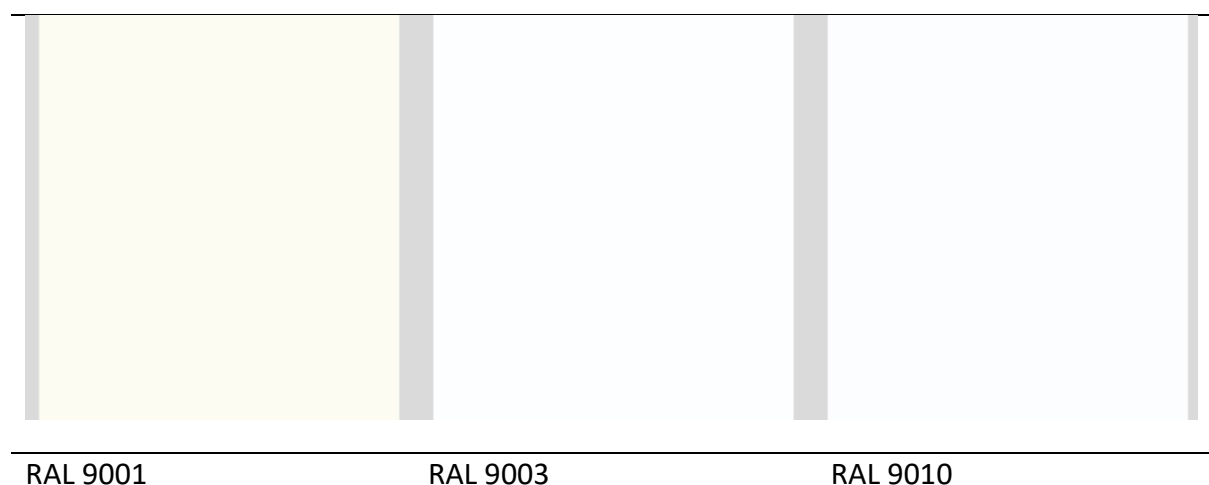
Indien dit niet het probleem is, kan een behandeling van de muren tegen opstijgend vocht een oplossing zijn. Een versterkende behandeling voor de steen of injectie tegen opstijgend vocht is mogelijk mits de noodzaak aangetoond is.

6.2.4. Kleurgebruik gevels

Voor de Sint-Gummarusstraat wordt vooropgesteld dat men voor de beschildering van de bepleistering enkel witte tinten zal gebruiken voor de gevelkleuren, omdat deze historisch aansluiten bij de neoclassicistische bouwstijl en kleurgebruik. Voor het schilderen worden enkel ademende dampopen verven toegelaten.

Venster- en deuromlijstingen mogen beschilderd worden met een witte tint als het over lijstwerk gaat. In het geval van hardsteen mag dit ook onbeschilderd blijven.

Kleuren met kleurcode (RAL)

6.2.5. Gevelreiniging

Stof, roet of afzetting van zouten zijn belangrijke oorzaken van gevelverontreiniging, maar ook algen en mossen of als gevolg van vandalisme met verf of graffiti in het bijzonder. Bij

gevelreiniging is het van belang dat de vervuiling wordt weggenomen en zo weinig mogelijk van het gevelmateriaal, zoals bepleistering of patina van bak of natuursteen. Reinigen van de gevel moet steeds zorgvuldig uitgevoerd worden met aangepaste technieken.

6.3. Hoofdgestel

6.3.1. Kroonlijsten

Kroonlijsten zijn de bovenste uitspringende houten lijsten net onder het dak en zijn belangrijke gevelelementen, in het bijzonder in de neoclassicistische stijl. Bij woningen die een ensemble vormen is het belangrijk dat de kroonlijst gelijk is.

Bij verdwenen kroonlijsten worden deze gereconstrueerd in geschilderd hout op basis van historisch bronnenmateriaal. De kleur van de kroonlijst wordt wit beschilderd. Sommige kroonlijsten zijn getand of versierd met modillons of consoles. Deze elementen mogen opnieuw worden aangebracht aan de kroonlijst en gevel. Nieuwe PVC en aluminium kroonlijsten zijn niet toegelaten.

Voorgestelde kleuren kroonlijst		
RAL 9001	RAL 9003	RAL 9010

6.3.2. Decoratieve elementen

Decoratieve elementen zoals een geprofileerde architraaflijst, fries, panelen en consoles mogen opnieuw aangebracht worden op basis van historisch bronnenmateriaal. Deze gevelelementen worden best teruggeplaatst door een specialist in pleister- en lijstwerk.

6.4. Hemelwaterafvoer

Regelmatig onderhoud van de dakgoten is belangrijk, omdat hemelwater vanaf het dak op een correcte en secure manier afgeleid moet worden. Bij een slechte plaatsing of gebrekkig onderhoud kunnen allerlei ongewenste verschijnselen ontstaan op de gevel of in het gebouw zelf: vochtinsijpeling, vorstschade, mosvorming, schimmel, etc.

Controle van de dakgoten op insijpelend vocht, scheuren, open of loskomende naden is van belang, omdat de onderliggende houten constructie zoals kroonlijst en consoles aangetast kunnen worden. Dakgoten werden in het verleden niet altijd aangepast aan het te verwerken hemelwater, met alle gevolgen van dien bij stortbuien. Indien het niet afdoende blijkt is het aangewezen een bredere goot of bredere afvoeren te voorzien.

Veel panden binnen het beschermde stadsgezicht hebben een waterafvoer die door de zolderruimte naar de achterzijde van de woning loopt. Indien nodig kan er geopteerd worden om de waterafvoer te veranderen om zo de kans op interne schade te beperken. Indien eigenaars hiervoor kiezen worden de afvoerbuizen uitgevoerd in koper of zink met een smeedijzeren standpijp.

Nieuwe afvoeren in PVC worden niet toegelaten.

6.5. Schrijnwerk

Schrijnwerk is belangrijk voor de erfgoedwaarde van het beschermde stadsgezicht en voor het uitzicht van de gevel en het gehele straatbeeld. De beheersmaatregel omtrent schrijnwerk tracht om hedendaagse comfort- en gebruikerseisen te verzoenen met het behoud van de erfgoedwaarden van historisch houten buitenschrijnwerk.

6.5.1. Ramen

Ramen zijn een belangrijk onderdeel van de erfgoedwaarden en bepalen in grote mate het uitzicht van de woning. Het behoud van waardevol historisch houten schrijnwerk dat in goede staat is wordt aangemoedigd. Wanneer het nodig blijkt is het vervangen van schrijnwerk naar historisch model mogelijk, ook in het kader van comfort verhogende aanpassingen. Bij de keuze van ramen dient er de nodige aandacht te zijn voor type, verdeling, materiaal, details en kleur.

Ramen worden bij het vervangen naar historisch model voorzien van opendraaiende ramen of schuiframen conform de bestaande vensteropeningen. Het gaat grotendeels over ramen met twee opendraaiende vleugels en een vast bovenlicht - zogenaamde T-vormige ramen, soms ramen tot op de grond zogenaamde fenêtres à terre, al dan niet voorzien van een roede-verdeling.

Bij vervanging van ramen wordt er teruggekeerd naar houten schrijnwerk naar historisch model. Ramen in aluminium of pvc zijn niet toegelaten.

Herstel of aanpassen bestaand van schrijnwerk

Het behoud van historische ramen wordt aangemoedigd wanneer deze zich in goede staat bevinden. Oud houten buitenschrijnwerk is volledig demonteerbaar, wat maakt dat het bijna altijd hersteld kan worden. Wanneer vensters enkel plaatselijk hersteld moeten worden, is dat goedkoper dan alles te vervangen.⁵²

In bepaalde gevallen hoeft het schrijnwerk niet geheel vervangen te worden om een dubbele beglazing te plaatsen. Bestaande kaders zijn soms breed genoeg om dubbele beglazing te plaatsen. Wanneer de ramen zich in slechte staat bevinden, behoort vervanging van de ramen naar historisch model tot de mogelijkheden.

Beschadigd schrijnwerk wordt vervangen met gezonde onderdelen. Houten ramen zijn aan de onderzijde vaak ingerot. Bij herstel van deze ramen moeten ze worden uitgenomen zodat een

52 Erfgoed en comfort verenigen, collectie kunst in de straat, 2008, 34.

schrijnwerker deze goed kan controleren. Indien de onderdorpels vervangen moeten worden, is het aangewezen om een goede afwatering te voorzien.

Vervangen van schrijnwerk naar historisch model

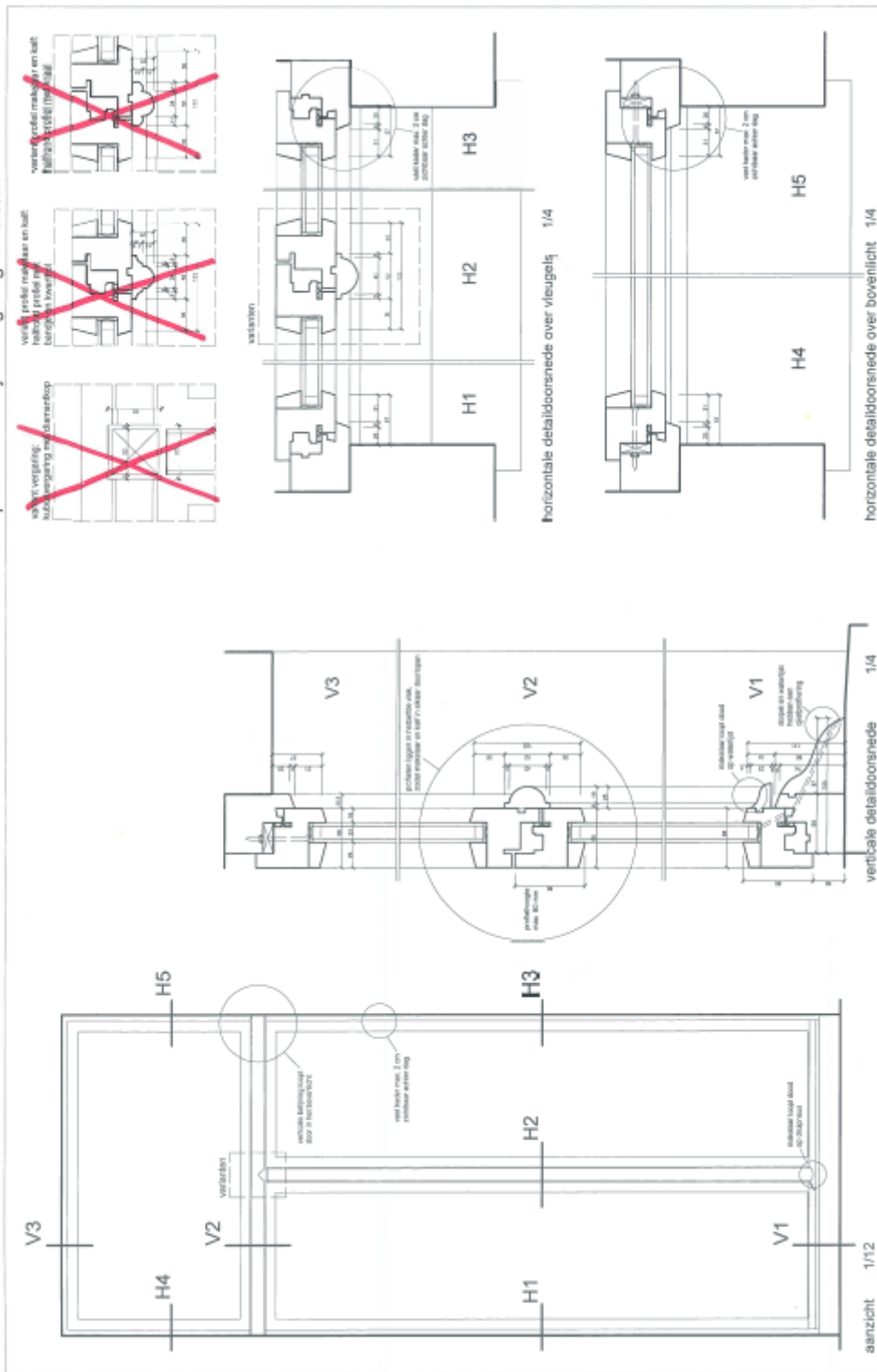
Herstel van het schrijnwerk moet in verhouding staan met de investering en de erfgoedwaarden. Wanneer dit niet het geval is kan overgaan worden tot vervanging.

Bij vervanging van ramen wordt er teruggekeerd naar houten schrijnwerk naar historisch model. Indien het originele schrijnwerk niet meer aanwezig is en er onvoldoende historisch bronnenmateriaal (plannen of foto's) is voor reconstructie, is er een referentiemodel opgenomen in het beheersplan (p. 80)

Ramen in aluminium of pvc zijn niet toegelaten.

la

I. nieuw T-raam naar historisch model midden 19de - begin 20ste eeuw
 a. makelaar en kalf met halfronde profiel en bandje / vergaring in verstek

Voorbeeld van T-raam naar historisch model

6.5.2. Kleurgebruik ramen

Schrijnwerk werd zeer vaak witgeschilderd zoals de gevel, maar bruin, donkergroen, lichtgrijs en donkerblauw kwamen ook voor.

		
RAL 6020	RAL 6007	RAL 6012
		
RAL 6009	RAL 6004	RAL 5004
		
RAL 9017	RAL 9002	RAL 9018
		
RAL 9001	RAL 9003	RAL 9010

6.5.3. Verbeteren van ramen

Alvorens over te gaan tot vervanging van het schrijnwerk, moet bekeken worden welke alternatieven er zijn op vlak van verbetering van energieprestaties van het schrijnwerk.

Kieren dichten

Een van de goedkoopste en minst ingrijpende manieren om warmteverlies tegen te gaan, is de kieren dichten. Hiermee wordt een grote energiebesparing en geluidsisolatie te bereikt. Kieren dichten heeft geen of nauwelijks invloed op de uitstraling van het gebouw en is met behulp van tochtprofielen eenvoudige te realiseren. Het is raadzaam deskundige hulp in te roepen, zodat het beste resultaat wordt verkregen.⁵³ Het controleren van het hang- en sluitwerk of deze herbevestigen zijn andere oplossingen om tot een betere kierdichting te komen.

Luiken dichten

Enkele woningen in het beschermd stadsgezicht zijn voorzien van luiken (vensterluiken of rolluiken). Door de buitenluiken 's nachts te sluiten wordt de condens op de ramen beperkt en kan er energie bespaard worden. Tevens wordt er zo tegemoetgekomen aan inbraakpreventie. Binnenluiken dragen eveneens bij aan de beperking van warmteverlies. Als er geen luiken aanwezig zijn, is het ophangen van dikke gordijnen een goed en vaak goedkoper alternatief.

6.5.4. Zonnewering, vensterluiken en rolluiken

Luiken verhogen de geluidsisolatie van vensters en hebben invloed op de energieprestaties van de woning. Waar er nog historische zonnewering, vensterluiken en rolluiken aanwezig zijn, blijven deze behouden. Wanneer deze verdwenen zijn is het mogelijk om deze terug te plaatsen mits er een ontwerp wordt gemaakt en deze nieuwe toevoegingen de aanwezige erfgoedwaarden niet aantasten.

Het plaatsen van nieuwe voorzetsrolluiken is niet toegelaten.

6.5.5. Deuren

Deuren maken deel uit van de vormgeving en de architecturale waarde van het geheel. Om de erfgoedwaarden te behouden of versterken, is het aangewezen dat de historische deuren bewaard blijven en dat niet oorspronkelijke deuren vervangen worden naar historisch model in hout.

Historische deuren hebben het voordeel dat ze uit verschillende elementen bestaan, waardoor beschadigde onderdelen makkelijk vervangen en hersteld kunnen worden.

Deuren in aluminium of PVC zijn niet toegelaten.

⁵³ Historische venster isoleren, Rijksdienst voor cultureel erfgoed, 5.

6.5.6. Onderhoud van ramen en deuren

Houten ramen en deuren zijn onderhevig aan vocht en moeten regelmatig herschilderd worden. Verf geeft aan ramen en deuren een beschermlaag. Verweerd schrijnwerk is minder bestand tegen water en kan zo inrotten. Bij het schilderen van houten ramen en deuren moet correcte dampopen verf gebruikt worden. Wanneer verf niet dampopen is kan houtrot ontstaan. Ramen worden best om de 5 à 7 jaar herschilderd om afdoende bescherming te bieden.

Let op met het afschuren van oude verflagen omdat deze soms loodwit bevatten, wat schadelijk kan zijn voor de gezondheid. Loodhoudende verf kan met het blote oog niet onderscheiden worden van andere verf. Als de verf nog goed hecht, kan het raam gewoon overgeschilderd worden. Bij het opschuren van de oude verflagen zijn voorzorgsmaatregelen dus aangewezen, zoals het dragen van een ademhalingsmasker.

Indien schrijnwerk afgeschuurd wordt is het aan te raden aandacht te schenken aan de onderliggende kleuren. Deze informatie geef inzicht in het originele kleurenpallet van de woning.

Condensgootjes en -gaten van ramen moeten regelmatig vrijgemaakt worden van vuil om het water gemakkelijk kan afvloeien. Zo niet vloeit het water niet goed af en kan er schade optreden aan het schrijnwerk.

6.6. IJzerwerk

IJzerwerk is zowel op een praktische als een decoratieve manier toegepast en draagt bij aan de erfgoedwaarde van de woningen.

6.6.1. Balustrades en vensterleuningen

Balustrades en vensterleuningen zijn naast praktische ook decoratieve elementen aan de woning. Balustrades dragen bij tot de veiligheid op de balkons. Ze zijn voornamelijk vervaardigd uit gietijzer. De bevestigingspunten van de balkons dienen gecontroleerd te worden. Wanneer de bevestiging niet meer degelijk is, moeten balustrades en vensterleuning opnieuw goed vastgezet worden. Balustrades en vensterleuningen die verdwenen zijn, worden opnieuw bevestigd naar historisch model op basis van beschikbaar bronnenmateriaal.

6.6.2. Voetschrapers

Voetschrapers zijn kleinere elementen, meestal bestaande uit gietijzer en vastgezet met lood. Ze komen voor naast de toegangsdeur. Wanneer de voetschrapers nog aanwezig zijn, worden deze hersteld en onderhouden. Zijn de voetschrapers verdwenen dan mogen deze opnieuw worden bevestigd door de eigenaars, maar dit is geenverplichting.

6.6.3. Kelderroosters

Beschadigde kelderroosters worden hersteld. Kelderroosters zorgen voor ventilatie van de kelderruimtes. Kelderroosters moeten net als het andere ijzerwerk regelmatig behandeld worden door een beschermende verflaag of vernis. Wanneer er sprake is van regeninfiltratie, kan het nodig zijn om een drainage te voorzien met een afvoer voor het regenwater.

6.6.4. Onderhoud van ijzerwerk

Ijzerwerk beschilderen of vernissen zijn effectieve manieren om ijzerwerk te beschermen dat blootstaat aan het buitenklimaat. Het schilderen of vernissen moet regelmatig herhaald worden om het ijzerwerk duurzaam te onderhouden. Wanneer ijzerwerk van de buitenatmosfeer wordt afgesloten, krijgt roest geen kans. Oppervlakkige roestsporen zijn te verwijderen of te behandelen. Elke verflaag schermt het metaal af van de buitenlucht, wat roestvorming aan het oppervlak tegengaat. Sommige verfsoorten bevatten roestwerende pigmenten die een actieve bescherming bieden.

Tijdig ingrijpen kan dure herstellingen vermijden en is vaak zelf makkelijk uit te voeren. Die kan na verloop van tijd ontoereikend zijn omdat de verf- of vernislagen niet tot in de kleinste hoekjes en tot aan de verbindingselementen reiken. Deze plaatsen blijven blootgesteld aan de inwerking van water en zuurstof.

Let op bij het opschuren van ijzerwerk, omdat oude loodhoudende verflagen lood kan bevatten dat bij opschuren vrijkomt en schadelijk is voor de gezondheid. Neem bij het opschuren of verwijderen van de verf gepaste beschermingsmaatregelen zoals een stofmasker, handschoenen en een stofbril. Lood en andere giftige stoffen in verven zijn tegenwoordig vervangen door titaanoxide, zinkoxide of synthetische pigmenten.⁵⁴

Indien ijzerwerk afgeschuurd wordt is het aan te raden aandacht te schenken aan de onderliggende kleuren. Deze informatie geef inzicht in het originele kleurenpallet van de woning.

Ijzerwerk wordt om de 3 à 5 jaar geschilderd om een goede bescherming te geven. Een verfspecialist kan voor elk geval het meest geschikte verfsysteem aanraden. De duurzaamheid van de bescherming hangt niet alleen af van de kwaliteit van de verflagen, maar ook van een correcte uitvoering.⁵⁵

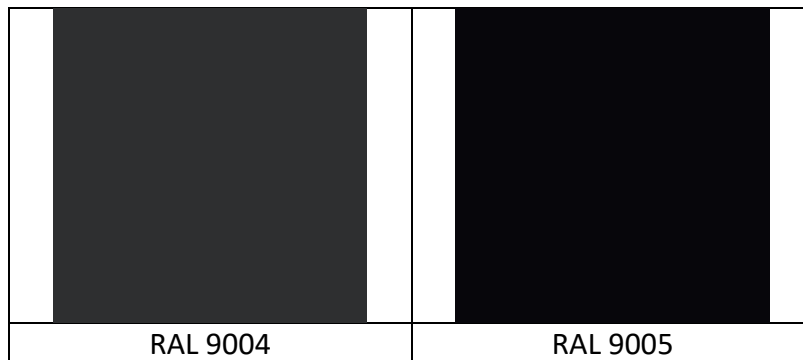
De bevestigingspunten in en aan natuursteen of metselwerk worden aangegoten met lood dat voldoende wordt aangedreven om een waterdichte aansluiting te garanderen. Epoxyharsen, moderne lijmen of chemische ankers zijn eveneens goede alternatieven om ingemetselde verankeringen aan te werken.

54 Onderhoud van ijzerwerk, Monumentenwacht, 19-20

55 Onderhoud van ijzerwerk, Monumentenwacht, 21

6.6.5. Kleurgebruik ijzerwerk

Voor het kleurgebruik van vensterleuningen en balkons word er voor de volgende kleuren gekozen.

6.7. **Schoorstenen**

De aanpak voor het herstel van het metselwerk en het voegwerk van schoorstenen is gelijkaardig aan maatregelen 7.2.1. Voor de afdekplaat wordt een hardsteen gekozen.

6.8. **Openbaar domein**

6.8.1. Straatmeubilair

De stad kan een aantal inrichtingselementen aan het openbaar domein toevoegen zoals zitbanken, fietsrekken of een informatiebord met betrekking op erfgoededucatie.

6.8.2. Straatverlichting

De loshangende bedrading wordt degelijk bevestigd en weggewerkt waar nodig, bij voorkeur ondergronds. Bij werkzaamheden aan de verlichting door nutsmaatschappijen moet telkens de afwerking nagekeken worden op een degelijke bevestiging.

6.9. **Energieprestaties**

Investeren in maatregelen om het energieverlies voor beschermd erfgoed te beperken is aan te raden. Het ligt daarom voor de hand om eerst te onderzoeken waar in het pand het meeste warmteverlies voorvalt. Een energie-audit van de woning kan meer inzicht geven waar het grootste energieverlies van de woning is.

Vaak wordt gedacht aan het vervangen van ramen. Verreweg de meeste warmte gaat verloren door niet geïsoleerde daken. In mindere mate ontsnapt er de warmte door het glas en door de kieren in vensters.

Het vervangen van degelijk schrijnwerk door isolerend schrijnwerk met dubbel glas kan vanuit het oogpunt energiebesparing aangewezen lijken, maar dikwijls bedraagt de terugverdienduur ervan meerdere decennia. Isolatie is daarom niet altijd aangewezen gezien de mogelijkheid tot schade door condens vocht. Vocht zal neerslaan op de koudste plaatsen in de woning.

6.10. Aandacht voor beeldversterkende panden

In de omgeving van het beschermde stadsgezicht zijn er een aantal beeldbepalende en niet passende of niet passende panden die net buiten de afbakening van het beschermde stadsgezicht vallen. Eigenaars en bewoners van bovengenoemde panden die buiten de bescherming vallen worden in eerste instantie gesensibiliseerd.

6.10.1. Behoud beeldversterkende panden

Woningen palend aan het stadsgezicht die de stedenbouwkundige en architecturale waarde van het stadsgezicht ondersteunen zijn beeldbepalend en behoudenswaardig. Er wordt gesensibiliseerd om de neoclassicistische stijlkenmerken en de karakteristieke gevelopbouw en ritmiek te bewaren. Het gaat om het hoekpand Sint-Gummarusstraat 40, gekend als 't Voske, Sint-Gummarusstraat 36 en de De Heyderstraat 5 en 7 met neoclassicistische kenmerken.

6.10.2. Richtlijnen voor kwalitatieve nieuwbouw ter vervanging van niet passende panden

Panden die grenzen aan het beschermde stadsgezicht hebben aandacht voor de aanwezige erfgoedwaarden. Bij nieuwbouwarchitectuur wordt vooropgesteld dat deze een hedendaagse vormgeving hebben met respect voor de historische en architecturale context, voor het omliggende gabarit en de gevelverhoudingen. Nieuwbouw wordt afgewerkt met een gladde witgeschildeerde pleister en uitgewerkt met staande vensters.

De woningen Sint-Gummarusstraat 4, 6, 14 en 27 binnen het stadsgezicht. Daarnaast de woningen De Heyderstraat 8 en Sint-Gummarusstraat 34 en 38 palend aan het stadsgezicht komen in aanmerking voor een kwalitatieve nieuwbouw die aansluit bij of zich inpast in het stadsgezicht.

Voor de vervangende nieuwbouw wordt vooropgesteld dat deze een hedendaagse vormgeving heeft met respect voor de historische en architecturale context, de gevelopbouw, gevelverhoudingen en ritmiek. De uitvoering gebeurt met staande vensters volgens de maatvoering van de bestaande historische gevels in het beschermde stadsgezicht.

6.10.3. Beheersplan voor stedenbouwkundige dienst

De stad Lier onderzoekt of de beeldbepalende en niet passende panden kunnen worden toegevoegd aan het instrumentarium van de stedenbouwkundig omgevingsambtenaar ter afweging van de goede ruimtelijke ordening in functie van het beschermde stadsgezicht.

6.11. Overzicht van de werkzaamheden

Hierna volgt een overzicht van de verschillende werkzaamheden, telkens met de melding of deze éénmalig of wederkerend zijn en op welke termijn. Bij de werkzaamheden staat met een x aangegeven welke werken zijn vrijgesteld, d.w.z. dat je geen toelating moet aanvragen bij het agentschap Onroerend Erfgoed voor het uitvoeren van de werken.

AARD VAN DE WERKEN	EENMALIGE OF WEDERKERENDE WERKEN?	VRIJSTELLING VAN TOELATING
DAKEN		
Pannen		
Vervangen van één of een aantal beschadigde pannen door hetzelfde type	indien nodig	x
Vervangen van de volledige dakbedekking in keramische pannen door eenzelfde type	eenmalig	
Hergebruik van originele keramische pannen bij dakwerken	eenmalig	
Ontmossen en reinigen van het pannendak	indien nodig	x
Leien		
Vervangen van één of een aantal beschadigde natuurstenen leien in maasdekking door eenzelfde type	indien nodig	x
Vervangen van de volledige bedaking in natuurstenen leien in maasdekking door eenzelfde type	eenmalig	
Hergebruik van originele natuurstenen leien bij dakwerken	eenmalig	
Ontmossen en reinigen van natuurstenen leidendak	indien nodig	x
Asbestcementleien		
Verwijderen van asbestcementleien	eenmalig	
Dakaansluitingen		
Herstel of vervangen van dakaansluitingen met getrapte loketten/slabben in lood of zink ingewerkt in de bestaande voegen van het metselwerk (inslijpen in het metselwerk is niet toegestaan)	eenmalig	x
GEVEL		
Metselwerk		
Herstel van voegwerk in kalk of bastaardmortel	eenmalig	

Deels vervangen van voegwerk in kalk of bastaardmortel	eenmalig	
Herstel van bakstenen metselwerk	eenmalig	
Vervangen van beschadigd metselwerk met hetzelfde type baksteen	eenmalig	
Reiniging van metselwerk	eenmalig	
Behandelen van het metselwerk tegen opstijgend vocht	eenmalig	
Natuursteen		
Herstellen van beschadigde elementen in natuursteen	eenmalig	
Vervangen van beschadigde elementen in natuursteen door identiek type	eenmalig	
Gevelbepleistering		
Herstellen of opnieuw aanbrengen van gevelbepleistering	eenmalig	
Beschilderen van gevelbepleistering met dampopen verf in correcte kleurstelling	eenmalig	x
Bijwerken en onderhouden van schildering gevelbepleistering met dampopen verf in correcte kleurstelling	10 jaar	x
Herstel van geveldecoratie (lijstwerk, consoles, neutenpanelen, etc.)	eenmalig	
SCHRIJNWERK		
Kroonlijst		
Plaatselijk verwijderen en herstellen van aangetast hout	eenmalig	
Uitfrezen en herstellen van naden en scheuren	eenmalig	
Bijwerken en onderhouden van buitenschilderwerk met dampopen verf	5 tot 7 jaar	x
Reconstructie naar historische model en materiaal	eenmalig	
Herstellen of vernieuwen van bakgoot op de kroonlijst naar bestaand historisch model en materialen	eenmalig	x
Ramen & deuren		
Bijwerken en onderhouden van buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	x
Vernieuwen van het buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	Eenmalig	x
Vervangen van ramen en deuren naar historisch model en materiaal	eenmalig	

Reconstructie van ramen en deuren naar historisch model en materiaal	eenmalig	
Plaatselijk verwijderen en herstellen van aangetast hout	eenmalig	
Uitfrezen en herstellen van naden en scheuren	eenmalig	
Herstellen of vervangen van glas of roedeverdeling	eenmalig	
Controle van condensgoten en gaten van ramen	jaarlijks	x
Vensterluiken		
Plaatselijk verwijderen en herstellen van aangetast hout	eenmalig	
Vernieuwen van het buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	eenmalig	x
Bijwerken en onderhouden van buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	x
Uitfrezen en herstellen van naden en scheuren	eenmalig	
IJZERWERK		
Bijwerken en onderhouden van ijzerwerk met roestwerende verf of vernis in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	x
Vernieuwen of vervangen van ijzerwerk	eenmalig	
Reconstrueren van balustrades, vensterleuningen en voetschrapers naar historisch model	eenmalig	
HEMELWATERAFVOER		
Vernieuwen van hemelwaterafvoer met afvoerbuizen in koper of zink en standpijp in gietijzer	eenmalig	x
Onderhoud van de dakgoten en hemelwaterafvoer	jaarlijks	x

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1. Hoe ga ik als eigenaar met het beheersplan aan de slag?

De Sint-Gummarusstraat 5-33 en 2-32 en de Heilige Geeststraat 10 vormen een beschermd stadsgezicht met alle (voor)gevels en aansluitende bedaking omwille van hun historische en artistieke kwaliteiten. Dit beheersplan werd opgemaakt om eigenaars en bewoners te helpen om hun woning in dit beschermde stadsgezicht te onderhouden en het beschermde stadsgezicht te bewaren en te herwaarderen.

Door de informatie en richtlijnen van het beheersplan hebben eigenaars een handig hulpmiddel waarmee men aan de slag kan. Een bijkomend voordeel van het beheersplan is dat voor een aantal werkzaamheden een erfgoedpremie worden verkregen.

Eigenaars zijn vrij om te bepalen wanneer de werkzaamheden uitgevoerd zullen worden. Er kunnen in een huurovereenkomst of mondeling afspraken worden gemaakt over wederkerende maatregelen, zoals het controleren van de dakgoten, melding maken van gebreken.

Wanneer er voor werkzaamheden toelatingsplicht geldt, of een omgevingsvergunning aangevraagd moet worden, dan moet dat aan de betrokken instanties aangevraagd worden.

7.2. Stappenplan

Stap 1	Neem uw individuele fiche van uw woning er bij
Stap 2	Bekijk wat er in uw fiche staat met betrekking tot de werken die u wil uitvoeren
Stap 3	Zoek in het beheersplan onder maatregelen hoofdstuk 7 wat er voor uw werkzaamheden staat beschreven
Stap 4	Ga na of er een vergunning of toelating nodig is? <ul style="list-style-type: none">▪ Omgevingsvergunning nodig van de stad Lier? https://www.lier.be/IK_WIL/ik_wil_aanvragen/Omgevingsvergunning▪ Is het werk vrijgesteld van toelating voor het Agentschap Onroerend Erfgoed? Zie tabel 7.10 Opsomming van de werkzaamheden in het beheersplan▪ Indien niet raadpleeg het Agentschap Onroerend Erfgoed: https://www.onroenderfgoed.be/werken-aan-beschermd-erfgoed-vergunningverlener
Stap 5	Wenst u een erfgoedpremie aan te vragen bij het Agentschap Onroerend Erfgoed? https://www.onroenderfgoed.be/standaardprocedure-voor-een-erfgoedpremie
Stap 6	Indien uw vraag tot het bekomen van een erfgoedpremie positief wordt beantwoord, dan hebt u toelating om met de werken te starten.

Stap 7	Wanneer de werken zijn uitgevoerd houdt u alle facturen en gegevens bij in het logboek bij de fiche.
--------	--

7.3. Fasering van de werken en individuele fiche

Iedere eigenaar is individueel verantwoordelijk voor de fasering van de ingrepen aan zijn pand. Om die reden worden in dit beheersplan geen voorstellen opgenomen voor de fasering van de beheersmaatregelen.

Voor de eigenaars en bewoners wordt er per pand een fiche beschikbaar gesteld met informatie over welke maatregelen er per pand genomen kunnen worden, samen met verwijzingen en suggesties.

7.4. Hoe begin ik aan de werken?

Het is niet de bedoeling om alle werkzaamheden aan uw woning in één keer uit te voeren. Het beheersplan is 24 jaar geldig en dus kan u de werken ruim op voorhand plannen. Het beheersplan reikt in hoofdstuk 7 een aantal maatregelen met tips en voorstellen aan voor herstel- en onderhoudswerken.

Voor sommige werken kan je als eigenaar meteen van start gaan. Andere maatregelen vergen nog een verdere gedetailleerde uitwerking alvorens ze kunnen uitgevoerd worden. Dit laatste gebeurt steeds in overleg en met toelating van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Kijk ook zeker na dat er geen omgevingsvergunning nodig is.

7.5. Wanneer mag ik starten met de werken?

De werken mogen niet starten vóór de premie is toegekend, de toelating is verleend en zonder de eventueel noodzakelijke omgevingsvergunning.

In de lijst met opgesomde werkzaamheden (zie hoofdstuk 7) staat vermeld welke werken vrijgesteld zijn van toelating voor het Agentschap Onroerend Erfgoed.

In geval van vrijstelling moet u enkel bij de stad Lier nagaan of er nog een omgevingsvergunning nodig is. Wat wel steeds moet gebeuren is aan de stad Lier melden welke werken wanneer uitgevoerd zullen worden.

Het agentschap Onroerend Erfgoed dient schriftelijk en tijdig op de hoogte gebracht worden van de aanvang van de werkzaamheden die betoelaagd zijn met een premie. De uitvoering wordt opgevolgd door een erfgoedconsulent. Wijzigingen, weglatingen of toevoegingen van werkzaamheden tijdens de uitvoering, moeten voorafgaandelijk en schriftelijk goedgekeurd worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

7.6. Wat is het verschil tussen een omgevingsvergunning en een toelating?

Voor bepaalde omvangrijke werkzaamheden is er een omgevingsvergunning vereist voordat de werken aangevat kunnen worden. Deze omgevingsvergunning vraagt u aan bij de stad Lier. https://www.lier.be/IK_WIL/ik_wil_aanvragen/Omgevingsvergunning

Voor bepaalde werken is er ook een toelating nodig van het agentschap Onroerend Erfgoed. In de tabel '7.10 Opsomming van de werkzaamheden' kan u terugvinden voor welke werken er een toelating nodig is van het agentschap en welke werken vrijgesteld zijn van toelating. Indien vrijgesteld moet u enkel nog nagaan of er een omgevingsvergunning nodig is.

7.7. Wanneer moeten de werken uitgevoerd zijn?

Binnen de twee jaar na de datum van de toekenning van de premie en de goedkeuring dienen de werken uitgevoerd te zijn en moeten de betaalde facturen bezorgd worden aan het agentschap, zo niet vervalt de premie. Voor de uitbetaling van de premie bezorg je nog een apart formulier aan het Agentschap Onroerend Erfgoed. De facturen en alle informatie over de werken houdt u bij in een logboek bij uw individuele fiche.

7.8. Wie kan een erfgoedpremie aanvragen?

Iedere eigenaar, huurder, of erfpachthouder kan een erfgoedpremie aanvragen. Als huurder moet steeds de schriftelijke toestemming van de eigenaar gevraagd worden. De schriftelijk toestemming wordt dan bij het dossier gevoegd.

7.9. Hoe vraag ik een premie aan?

Voor de aanvraag van de erfgoedpremie neemt u contact met het agentschap Onroerend Erfgoed. Indien de premie is goedgekeurd, dan is dit ook geldig als toelating.

De premieaanvraag kan volgens twee procedures: de eenvoudige standaardprocedure, met een premiepercentage van 40% tot maximaal 25.000 euro van de aanvaarde kostenraming in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de premie. <https://www.onroenderfgoed.be/standaardprocedure-voor-een-erfgoedpremie>

Daarnaast bestaan de complexere, bijzondere procedure, waarbij hogere bedragen in aanmerking worden genomen. Deze procedure bevat meer voorwaarden en een ander verloop.

7.10. Logboek en rapportering van de uitgevoerde werken

Ook de rapportering van de ingrepen wordt door de individuele eigenaars, huurders bewoners bijgehouden. Er dient een rapport opgemaakt te worden met de melding van alle eenmalige (vooronderzoeken en restauratiewerken) en de terugkerende (onderhoudswerken) maatregelen.

Op het buurtconvenant kan een overzicht van deze werken meegedeeld worden. Daarnaast kunnen alle ervaringen met het verloop of de uitvoering van de werken gedeeld worden met andere buurtbewoners.

7.11. Buurtconvenant

Een jaarlijkse bijeenkomst van het buurtconvenant is ideaal om de uitgevoerde werken op te sommen en uit te wisselen over de uitvoerders of tips te geven over de uitvoering. Bepaalde problemen of vragen met betrekking tot de uitvoering van de werken kunnen hier besproken worden. Het is een ideaal moment om nieuwe bewoners kennis te laten maken met de werking van het beheersplan.

Het loont de moeite om bij burens navraag te doen wanneer bepaalde werkzaamheden worden gepland om eventueel aan te sluiten en kosten te delen. Aannemers zijn soms geneigd om grotere projecten voorrang te geven op kleinere, waardoor er naast een financiële ook een tijdsbesparing kan zijn.

7.12. Beheerscommissie

De beheerscommissie zal op een officiële manier de werkzaamheden opvolgen en evalueren of de doelstellingen van het beheersplan worden behaald. Er worden afspraken gemaakt door de beheerscommissie die op regelmatige basis zal terugkomen om toe te zien op de uitvoering van maatregelen en de evaluatie van het beheersplan. De stad Lier neemt het initiatief om de beheerscommissie bijeen te brengen.

7.13. Monumentenwacht

Alle panden die gelegen zijn binnen het beschermde stadsgezicht komen in aanmerking om lid te worden van Monumentenwacht vzw. Regelmatige controles van de toestand van de woningen, preventief onderhoud en het stimuleren van tijdige ingrepen, maken op termijn grote herstellingen en ingrepen overbodig.

8. EXTRA TOEVOEGINGEN

Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	
Lijst van geplande werkzaamheden	Zie hoofdstuk 6 beheersmaatregelen
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Zie hoofdstuk 6 beheersmaatregelen
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	Niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Niet van toepassing
Lijst van cultuurgoederen	Niet van toepassing
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	Niet van toepassing
Bibliografie (overzicht referenties)	
Extra bijlage (bv. foto's, ...)	Digitaal archief bij opdrachtgever
Fiches per pand	Apart beschikbaar

